

W. K. 8°

68

b

202

202

Krótke

stawizny nabožnistwa

w starym a nowym zakonju.

Z katechizma wot Józefa Deharbe'a

přeloži

M. H.

Z přidawkom:

Duchowna wyšnosć Serbow.

W Budyšinje 1861.

Z nakładom přeložerja.

Krótkie
stawizny nabožnistwa

w starym a nowym zakonju.

z katechizma wot Józefa Deharbe'a

pschetoži

M. H.

W. K 8° 686

W Budyšinje 1861.

z nakładom pschetožerja.

P ř e d s p o m n j e n j e .

Wšitcy rozomni Serbja spóznawaja, zo je k zdžělanju našeho luda hišće wjele knihow jara trěbnych, a wobžaruja jenož, zo płody jich prócowanjow dla wšelakosće prawopisa njejsu wšitkim jenak lube. Wjele je so teho dla za **zjenoćenje Serbow** we prawopisu ryčalo a z džěla tež wuwjedło. Duž zwažmy, podjanscy Serbjo, kiž mamy při dotworjenju rjaneho noweho prawopisa tež swój podžěl, nětko kročelku w starym prawopisu, kiž je bjez teho w běhu časa wšelako so přeměnjał!

Štóž stary katholski prawopis znaje, trjeba při čitanju tehole spiska a přichodnych wot přeložerja w němskim pismje wudajomnych knihach jenož wjedžeć, zo je tudy „c“ runja

dotalnemu „cz“, „čž“ = „tž“, „t“ = „w“
město twjerdeho „l“, „y“ město zmužkowa-
neho „é“, n. př. całczičžfa = czawcžitžfa, cał-
čička. Tuto pisanje je z wuwzacóm jednoreho
„c“ katholskim Serbam hižom z čitanja Serb-
skich Nowinow znate.

Hdyž nětko my, katholscy Serbjo, tajku
kročel, kiž je mała a tola tež wulka, činimy
(kaž je podobnu něhduši klóštrski duchowny
Hančka sebi zwěrił), směmy so ze wšim pra-
wom nadžijeć, zo tež protestantscy Serbjo
tajku kročel k porjedženju swojeho stareho
njedospołneho prawopisa postupja. Přirunaj
číslo 3 „Łužičana“ na l. 1861 w nastawku:
Nowy prawopis we frakturje.

Štóž chce při tym nowy prawopis z la-
ćanskimi pismikami nawuknyć, trjeba jenož
„cz“ ze „ć“, „čž“ ze „č“, „fch“ ze „š“, „fch,
pŕch, tŕ“ ze „kř, př, tř“ přeměnić.

Na dowidženje přeje wšitkim Serbam, wo-
sebje katholskim, dobru wolu w lubosći

přeložer.

W Budyšinje,
swjatki 1861.

Starý zakon.

Stawizny psched Chrystusom.

I. Wot Hadama hačž do Mójzasa.

1. **W**e spoczatku stwori Bóh njebo a zemju. Wón rjekny: „Budž“ a wschitko bu. Chły swět, slónco, měsacžk a hwězdy, zela, schtomy, zwěrjata stwori Bóh we sčesčich dnjach a na posledku cžłowjeka po swojej podobnosći. Přenjej cžłowjekaj rěkaschtaj Hadam a Žěva. Běschtaj sprawnaj a swjataj, lubowanaj wot Boha. Zbožownje běschtaj žiwaj we krasnej zahrodže, we paradizu; wonaj a jeju džěczi njedyrbjachu ženje wumrjecž.

2. Bóh pschikaza Hadamej a Žěvje, zo njesmjetaj jěscž wot płodu toho schtoma, kotryž srjedž zahrody stojesche, hewak dyrbjaloj wumrjecž. Ale had rjekny k nimaj: „Hdyž budžetaj jěscž wot njeho, budžetaj wój kaž Bóh“. Hadam a Žěva wěrjeschtaj hadej a pschestupischtaj Božu kaznju. Hnydom pschiindže schtrafa na njeju a na wschitkich jeju potomnikow. Buschtaj wuhnataj z paradiza, smjerczi a mnohim hubjenstwam podčisnjenaj a dyrbjeschtaj na wěcžne wot Boha zastorczenaj bycž. Tola smili so Bóh a pschisłubi jimaj zbožnika, kotryž jeju (a wschitkich cžłowjekow) zasty,

hdy byshtaj pokutu činiťoj, z nim zjednacž a wěčnjeje z bŏžnosće do stojnych scžinicž chzysche. 1. Mŏjz. 3, 15.

3. Kain a Abel, synaj nascheju přenjeju starscheju, pschinjeseshtaj wopory wschomŏcnomu. Bohu spodobasche so wopor pobožneho Abela, nic pak tamny złocho Kaina. Na to rozhněwany zaraz Kain swojoho bratra a bu toho dla zaflaty a čžekawy na zemi.

4. Potomnich zŏstniškoho Kaina běchu bjezbožni kaž jich wŏtc a zawjedžechu po maťu tež tych dobrnych, tak zo na posledku wschitich čžłowjekowje wot Boha so wotwobrocžichu a pschecy hlubje do hrěchow a zŏscžow padžechu. Nětk wobzantny tŏn knjez to pokazene čžłowjestwo pschez powščitkomne potepjenjo zahubicž (wokoło lěta 2350 psched Khrystuŏm). Wjatnacže łohcži wysoko stupasche woda nad najwyschsche hory. Wschitko zahiny; jenož pobožny Noe ze swojej swŏjbu bu zachowany we arsche, kotruž na Božu pschikaznju twariť bēsche. K džakej pschihotowa Noe wołtar, a pschinjese tomu knjezej zapalny woper. Za to žohnowasche Bŏh Noea a jeho synow, a da jim slubjenjo, „zo njedyrbi žane potepjenjo wjach pschińcž a zahubicž wschitko žiwe“.

5. Noeowi potomnich so tak rozmnožichu, so dyrbjachu so bŏrzh do wschitkich krajow rozeńcž. Tola chzychu přjedy wěžu (tŏrm) natwaricž, kotraž mējesche ze swojim wjerškom hacž k njeju dosahowacž. Bŏh pak zmēscha jich rycž, tak zo dyrbjachu z twarjenjom pschestacž. Tež Noeowi potomnich pschiklonichu so k zlomu a zapadnychu tak hluboło, zo mēsťo prawoho Boha slŏncej a mēsacžkej, čžłowjekam a zwěrjatam, tež wobrazam ze złota a slēbra, z kamjenja a drjewu so modlachu. Z tutym žadlawym pschibŏžstwom rozsčěrjachu so tež zasty wschitke hrěchi a zŏscže.

6. Tola njedyrbjesche so prawa wěra a nadžija na pschichodnoho wumŏžnika chle (na zemi) zhubicž. K tomu slŏncej wuzwoli Bŏh Abrahamu (1920 psched Khr.), scžini z nim wosebity zwjazť a slubi jomu, zo z jeho potomnikow wundže Mesias, „we kotrymž wschitke ludy zemje

požohnowane budža". 1. Móž. 12, 3. Teho dla wu-
znamjenjesche tež Bóh potomnikow Abrahamowych, kotřiž
Hebrejšcy, pozdžišcho tež Židža abo Izraelitowje ře-
čachu, pschede wschěmi ludami, a wozjewi so jim we
běhu časow husto a spodžiwnje.

7. Zo by Abrahamu pruhowať, poruczi jemu Bóh,
zo by na horje Moria swojoho jenicžkoho syna Zaača
woprowať. Abraham poda so hnydom na pucž. Wón
sam napołoži swojomu synej drjewo k zapalnomu wo-
porej, a džěsche z nim na horu. Horje pschischowschi
lehny so Zaač podwolnje na drjewo k woporu. Bóh
pať wustwobodži pobožneho Zaača pschez jenoho jan-
džela, žohnowasche Abrahamu a wobnowi jomu prie-
dawsche slubjenja.

Zaač běsche tu pschedznam pschichodnoho wumožnika,
kiž z postuschnoscze drjewo kschiza na swojej ramjeni wza
a je na Kalvarisku horu njesěsche, zo by so tam za nas
woprowať.

8. Patriarch Jakub, Zaačowy syn, běsche ze swojej
swójbu we kraju Kanaan žiwj, do kotrohož Bóh Abra-
hama powołať bě. Wón mějesche dwanacze synow, kiž
buchu prawótcowje izraelskoho ludu. Jedyn z nich,
Józef, kotrohož bě Bóh k pschedznamej Žězusa Khris-
tusa wuzwolit, pschindže, wot svojich bratrow psche-
dath, do Egiprowskeje, hdžež bu najprjedy falschnje
wobskorženy a do jastwa čisnjeny, potom wot krala
k přenjemu we kraju powyscheny, a mjeno „zbóžnik
swěta“ dosta, jako wumožer we lětach žalostnoho hlodu.
Na joho pscheproschenjo čěhnjesche tež Jakub do Egip-
rowskeje a zastydli so tam ze swojej chłej swójbu. Psched
swojej smjerczu wupraji tón samy to spodžiwne wěsch-
czenjo, zo sceptař (knježerška móc) njebudže wzaty wot
splaha joho syna Judy, doniž tón njepschindže, kiž
póskany byčž dyrbi, na kotrohož ludy čakaaja. 1. Móž.
49, 10. A wopravdže so tež Khrystus, póskany wot
Boha, přjedy njenarodži, hacž hdžž wukrajnik (Herodes)
na trónje kralow we Juda sedžěsche.

II. Wot Mójzasa do Khrystusa.

9. Po Józefowej smjerczi buchu Izraelitojo k wul-
komu ludej, dyrbjachu pať wot Egiptowskich najsurowishe
wotrocźstwo czerpjecz, donž so skoncžnje Boh Mójzasej
we wohenjowym płomjenju sriedž kerka zjewi a jomu
porucžnosć da, izraelske džeczi do Kanaana wuwjesć
(1500 psched Khr.). Ale Farao, egiptowski kral, no-
chyshe jim cžahnyć dacž. Tu pošla wjerschny straschne
cžwile na Egiptowsku a na posledku jandžela, kiž wschit-
kich přenjorodženyh Egiptowcžanow w jenej nochy mori.
Izraelitam pať so jandžel zahubjenja njepschibliži, do-
kelž běchu swoje durje wokrjepili z krowju jutrownoho
jehnjecža, kotrež po Božej pschikazni w tej samej nochy
jědžachu.

To bě pschedznamjo (Vorbedeutung), kať něhdy z krowju
Jězusa Khrystusa, wěrnoho jehnjecža jutrownoho, kiž w
Božej wjecžeri wužiwamy, wot wěcžneje smjercže wumo-
ženi budžemy.

10. Potom da Farao Izraelitam cžahnyć. Bórzny
pať joho to mjerzashe. Z khwatkom zhromadži swoje
wójška a honjeshe so za bjezbrónithymi Izraelitami. Čži
proschachu polni bojoscže a stracha Boha wo pomoc.
Tu wupschestrje Mójzas po Božej porucžnosći ruku nad
cžerwjene morjo, a hlej, morjo rozdželi so psched nimi.
Kaž murja stojeshe k prawich a k lěwich woda, a ze
suchej nobu woni pschecžežechu. Farao khwatashe za-
žlobjenty za nimi dosriedž morja; ale na dobo sprasnychu
wody, bjez tym zo Mójzas swoju ruku hišcže junu nad
nje wupschestrje, zasny hromadu a pohrjebachu joho ze
wschim wójškom.

11. Izraelske džeczi dyrbjachu nětko pschez wulku
pusćinu cžahnyć, a pschindžechu k horje Sinai. Tu
da jim Boh pod blyskanjom a hrimanjom džesacž kaznjow,
na dwěmaj kamjentnymaj taslomaj napisanyh, wobnowi
tež zwjazk, kotryž bě z jich wótcami scžinił, a zřadowa
jich bohustluženjo a jich swětne wustajenjo z wubjernymi
zakonjemi. Ale lud zabu hnydom Bože kaznje a dobroty,

skeržesche a morfotasche bjez pschestacźa, haj pschehrěschi so taf jara, zo sebi złote cźelo zlecź da a tomu samomu so modlesche.

12. Za swoje cźeźke a wschelake pschestupjenja dyrbjachu Izraelitojo 40 lět we puscźinje wostacź, dónž druhi lěpschi splah njedoroscźe. Tola njepschesta Bóh, jim dobroty wopokazowacź. Wón da jim khlěb (manna) z njebies padacź, da jim wodu ze skały, a wjedźesche jich skónčnje po Móizasowej smjerczi do slubjenoho kraja abo Palästiny, kiž z jeho wulkej pomocu dobuchu, a bjez sobu po 12 splahach rozdźělichu.

To wschitko bě pschedznamjo pschichodnoho wumoženia.

1. Kor. 10, 6. — Wuswobodjenje z egiptowskoho wotrocźstwa woznamjenja nasche wufupjenje ze satanowoho wotrocźstwa pschez Zězusa Khrystusa. — Gźehnjenje pschez puscźinu znamjenja nasche pucźowanjo na zemi, hdźež nam Bóh swoje kaznje dawa, nas z prawym njebieskim khlěbom nasycuje, a ze žiwnych kužołow swojeje hnady nas posylujuje. — Slubjeny kraj pokazuje na njebio, kotrež dyrbimy z wojowanjom dobywacź a wěcźnje wobsedźecź.

13. W tymle rjanym kraju běchu woni zbožownje žiwi a žohnowani wot toho knjeza, hacź pschecźiwo Božej kazni z pohanami do mandźelskich zwjaskow stupachu, a z tym zasty do złóscźow a pschibóžstwa padźechu. Hdychuli nětko wot Boha so wotwobrocźichu, da wón jich do moch njepschecźelow; hdych pať so k Bohu nawrocźichu, zbudži wón bjez nimi pobožnych rjekow (wojowariow), sudnikow mjenowaných, kaž Ge-deona, Jeste'a, Samsona, kotřiž jich wot njepschecźelow wuswobodźichu.

14. Pschez 400 lět běchu wyschski měschnicy a sudnikojo najwyschsche dóstojnstwa w izraelskim ludu zajimali; nětko chchsche tutón kaž susodne ludy krala męcź. Bóh da jim Sawla za krala. Hdych bě tónle swojeje njeposkuschnosće dla zacźisnjenje zaslužik, scźehowasche jomu David. David bě sylny a mócný:

hako mlodženc běsche hobra Goliatha porazyl; hako kral rozschěri z blýschcžatymi dobyčemi swoje kralestwo. Wón služesche Bohu z wěrnej wutrobu, a zložil k joho křwalbje krasne spěwy, psalmy, w kotrychž z bójskeho nadunjenja wjele wěschcžesche wo wumožniķu swěta, kiž z joho splaha wuńcž mějesche, a kotrohož kralestwo bjez kónca bjež dyrbjesche. Toho dla rěka Křystus tež syn Davidowy.

15. Salomon, joho syn a nastupnik, běsche mudry a wulki kral. Wón natwari tomu knjezej w Jeruzalemje pšychny templ. Joho najznutštownišča swjatnica bě z čišnym zlotom wukładžena. Tu stojesche slubna křchina z taflomaj kazurow, wot Boha napisanych. Jenož wyschšchomu měšnikkej bě dowolene, jedyn křócž za lěto do tejele swjatnich zastupicž. Lud Izrael nje-mějesche žanoho druhoho templ, a njebě tež nikomu wotpuschcžene, druhdže woprowacž dylžli w templu jeruzalemskim. Tola Salomon njewobsta w dobrym. Pšchizwa pohanske žónske, a da so wot nich, hdyž bě hižon starý, k pšchibóžstwu zawjesč.

16. Po smjercži Salomona rozdžěli so kralestwo (980 pšched Křr.). Splahaj Juda a Benjamin wostaschtaj joho synej, kralej Roboamej, swěrnaj, a tworjeschtaj pod nim kralestwo Juda z hłownym městem Jeruzalemom. Zbytne džesacž splahow wuzwoli druhoho krala, a scžini Samariu k hłownomu městej swojoho kralestwo, kiž wot nětko kralestwo Izrael rěkasche. Wone wopuschcžichu z tym tež nabožnistwo (Religion) svojich wótcow, natwarichu w Samarii wosebity templ a zawjedžechu wšhitke hroznošcže pšchibóžstwa. Teho dla da je Bóh do močy pohanskeho krala Salmanassara, kiž kralestwo Izrael na wěcžne zahubi, a wlecžesche lud do assyriskeho jastwa do Ninive (718 pšched Křr.). Tež kralestwo Juda bu svojich mnohich pšchestupjenjow dla wot toho knjeza křostane. Nabuchodonosor dobu pozdžišcho Jeruzalem (606 pšched Křr.), spali templ a wjedžesche lud do babylonskeho jastwa. Tola nje-

zajndže kralestwo Juda na wschón čas, kaž kralestwo Izrael, wot nabožnistwa wótcow wotpadnjene.

17. Tute cžežke sudženja pať njepschińdžechu nahle a njenadžich. Wot Boha rozswětleni mužowje, profetojo, běchu je, zo bychu lud k potucže hnuli, dawno priedy wěšcžili, a swoje słowa z wulkimi džiwanami wobtwjerdželi. Čžile profetojo slubjachu tež miłosć rozkathm, a wěšcžachu wo pschichodnym zbóžniku. We jich knihach, kiž su wjele lětštotetkow psched Khrystusom pisane, čžitamy hišcže džensa wschitke podrobnoščže joho žiwjenja a čžerpjenja: joho narodženjo z knježny we Betlehemje, joho wučerške zastojnstwo, joho džiwy, joho čžerpjenje, joho smjercž, joho horjestacžo, pošlanjo swjatoho Ducha, zapuscženjo Jeruzalema, wobrocženjo pohanow, a krasnosć kšescžijanskeje cyrkwe. Daniel wozjewja tež lěto, w kotrymž wumožnik pschińdže. Najznamjenicžišchi z profetow pať su Elias, Elisäus, Isaias, Jeremias, Ezechiel a Daniel.

18. Hako pschiklady porědkich počinkow swěcžachu so w času jastwa (pschecžehnjenja) Tobias we Ninive, a w Babylonje počžiwa Susanna, tšjo mlodžencowje we wobujowej pjech, Daniel w lawjacej jamje. Hižon šydomdžesacž lět trajesche babylonske jastwo, hdyž perfiski kral Cyrus, kiž Babylon dobu, Židam po Božim nadunjenju dowolnosć da, zo smědžachu do swojeje wótcžiny so wrócžicž (536 psched Khr.), a templ w Jeruzalemje zasj natwaricž. Bórzy stojesche tu druhi templ; a hdyž starcowje skoržicž počžachu, zo so přenjemu we psychnosćži z daloka njeruna, pschpowjedži jim profeta Aggäus, zo dyrbi krasnosć tohole poslednjoho domu wjetscha bycž dylžli přenjoho, dofelž do njoho tón wot wschitkich žadany Mesias pschińdže. Agg. 2, 8—10.

19. Nětko wobnowišchtaj Esdras a Nehemias Bože služby po zakonju, a zhromadžišchtaj swjate pisma, kotrež buchuwottal pilnje pschedčžitane a wukładžene. Wschitkón lud plakasche a čžinjesche wěrnju potutu. Ženje nje-

wróczi so wjach pschibóžstwu, kotrež bě jomu frute czer-
 pjenja zajecža pschinjesto. Hdž pozdžischo syristi kral
 Antiochus Židow k tomu samomu nucžicž chžysche, wo-
 barachu so z najwjetschej zmužitoscju pod nawjedowa-
 njom wšyschoho měšniča Matthatiasa a jeho synow ;
 haj mnozy chychu radšči najbolestnišchu smjercž wu-
 tracž, zahorjeni z krasnym pschikladom starca Eleazara
 a sydom machabejskich bratrow ze swojej wutrobitej
 maczerju (170—143 psched Rhr.).

20. Štyri tysacy lět běchu so wot stworjenja
 swěta minyle; dopjelnjene běchu nětko znamjenja, kiž
 dyrbjachu so psched zbóžnikowym pschikhadom itacž. Ze
 žadoscju woczakowachu jón Židža, a tež bjez pohanami bě
 to měnjenje rozsčěrjene, zo wulki knježer w Žudai po-
 stanje. Njesměrne bě požaženjo, w kotrymž nětko swět
 ležesche. Židža drje hišcže stajnje prawoho Boha
 spoznachu; ale bjezbožne wotschcžepki (sekty), kaž fari-
 zejowje a saducejowje, běchu so bjez nimi wutworile,
 wulka požaženoscž pocžinkow bě so rozsčěriła: z wjetscha
 česčjach Boha jenož z hubomaj, jich činjenje zložo-
 wasche so po hrěšnych žadoscžach jich wutrobj. Wšitke
 druge ludj, same najzdžěłanišche bjez nimi, Grichojo a
 Romjenjo, hołdowachu najhroznjšchomu pschibóžstwu.
 Njelicžomne běchu bohi a bohowni, kotrymž temple a
 wołtarje twarjachu, wopory, samo čłowjecze pschinje-
 sechu, a kotrež wosebicže česčowacž měnjachu, hdž
 jich zložsče a hańbnoscže wukhwalachu a bjez bojoscže
 naslědowachu. Tak běchu pohani, kaž swjaty Pawoł
 wobswědcža (Rom. 1, 29—31), „połni wšitkeje nje-
 spravnosče, zložsče, kurwarštwa, kšiwdy, połni za-
 wišče, mordarštwa, zwady, leščiwoscže, bjez luboscže,
 bjez swěry, njesmilni“. — Štó móžesche tu pomhacž,
 štó čłowjestwo wumóc? — Jenož Bóh! — A wón
 spomha a wumó. — Kaž bě naschimaj přenimaj star-
 schimaj w paradizu slubił a pschez profetow wěšcžik,
 tak so smili nad hlubočo padnjnym čłowjestwom, a
 pósła jomu wumožnika a wozbožerja. „Tak jara je

Bóh swět lubował, zo swojoho jednorodzenoho syna da, zo bychu wschitch, kiž do njoho wěrja, zhubjeni njebyli, ale měli wěcžne žiwjenje". Jan 3, 16.

Nowy zakon.

I. Žiwjenje Žezusa Khrystusa.

21. Swět mějesche měr; Augustus bě z romskim křezorom, Herodes Idumejski pak z kralom w Judai (Judskej, Židowskej). Tu dopjelni so slubjenje Bože a wěschćenje profetow. W Bethlehemje w jenej hródzi bu wot Marije, knježny z kralowskeho splaha Davidoweho, Žezus Khrystus, syn Boži, wumožnik swěta narodženy. Zandželojo wozjewichu to pastyrjam bethlehemskim a hwězda mudrym w naranischem kraju. Hižom bórzy na to bu Bože džěcžo wot surowoho Herodesa skóncowanja dla pytane; Józef, Žezusowy kubłowar, čěkny z nim a jeho maczerju Marju po Božej pschikazni do Egiptowskeje, a wróczi so hakle po Herodesowej smjerczi. Žezus bydlesche nětko w Nazarecze w Galilejskej w měrje a čišchinje, bě swojimaj starschimaj poslušny, a pschibjerasche kaž na starobje, tak na mudrosći a hnadže pola Boha a čłowjekow. W dwanatym lěcže džěsche ze swojimaj starschimaj k jutrownej swjatocžnosći do Jeruzalema, wosta tam tři dny we templu, a sami pismawučeni spodžiwachu so na jeho mudrych praschenjach a wotmłowjenjach. Hdych bě tsicyczi lět starh, poda so k Janej pschi rěch Jordanje a da so wot njoho kschěciz. Tu pschińdže Duch swjaty w podobje holbja na njoho a hlós z njebies wupraji: „Tónle je mój lubowany syn, na kotrymž mam ja swoje spodobanjo!“

22. Na to džěsche Žezus do puscžiny. Hdych bě tam 40 dnjow z modlenjom a posćenjom pschebył,

pocza předowacž evangelium t. r. wjesołe powjestwo z Božoho kralestwa na zemi. Wón pschekhodžowasche města a wsy, a dopokaza swoje bójske wotpóstanjo a wěrnoscž swojeje wucžby ze swojim swjatym žiwjenjom, z dživami a wěschćenjemi. Lud, kiž joho slyšesche, zespodžiwa so. Z cžrjodami cžahasche za nim, wulkošćesche a khwalesche joho hafo wěrnoho Mesiasa a prajesche: „Tak hišće žadny cžłowjek ryczał njeje!“ — Ze swojich wucžownikow wuzwoli dwanacžich, kotrychž swojich ja poschtow abo pósłow mjenowasche. Woni dyrbjachu swědkowje joho wucžbow a skutkow bycž, a šchtož wot njoho widželi a slyšeli běchu, po joho wotkhodže z tohole swěta wschitkim ludam wozjewjecž. Wšesche toho wuzwoli wón hišće dwajashdomdžesacž wucžownikow, kotrychž dweju a dweju do tych městow wupósta, hdžež sam pschińcž chchysche. Čžile dwanacžo japoschtolojo, dwajashdomdžesacžo wucžownikow a družow, kiž Žězusej pschewisowachu, tworjachu spocžatk žhromadžizny wschitkich prawjewěrijach, kotruž Šhrystusowu cyrkej mjenujemy, a kotraž po joho slubjenju wot hělskeje mochy ženje pschedobytá njebudže. A jeje widžomnej hłowje na zemi postaji wón Pětra; toho dla mjenowasche joho skału, na kotruž swoju cyrkej twaricž chchysche, a slubi jomu klucže njebjeskoho kralestwa. Matej 16, 18 a 19.

23. Žězus wopokazowasche Židam najwjetsche dobroty: wón cžinjesche slepych widžach, kromych khdžach, wusadnych cžistych, zbudži mowtych k žiwjenju, woloži z chła wschitke hubjenstwo; pschi wschim tym mějesche wjele njepschecželow, wosebje bjez farizejerjemi a pismawučženymi, dofelž jim jich hrěchi a zlošće porokowasche, dofelž žane swětně kralestwo založicž a jich k wysokim zastojnstwam pozběhnycž nochchysche. Woni łafachu na kóžde joho słowo a na kóždy skutk, ale nje móžachu jomu žanoho hrěcha dla winu dawacž. W tšecžim lěcže swojoho wučerštwá, krotko psched jutrami, zbudži Žězus Lazara, kiž hižom schthri dny w rowje

ležesche, wot morthych. Lud, kiž wo tymle wulkim dźiwje styschesche, radomasche so zjawnje, a hdhž Jezus do Jeruzalema džěsche, czechjesche mnohosć z palmowymi a wolijowcowymi hałzami jomu napsheczo, wupschestrjewasche swoje drasty na pucž, a wołasche: „Hosanna synej Davidowomu!“ Nětko njemějesche zazlobjenoscž žaných mjezow wjach a woni wobzamknjachu jeho smjercž.

24. Jezus wjedžesche, zo bě čas jeho hórkeho czerpjenja pschichoł; podaty do wole swojoho njebieskoho wótca, wocžakomasche swoju smjercž. Hdhž po pschifazni zakonja ze swojimi japoschtolami jutrowne jehnjo jědžesche, wza wón khlěb do swojeju swjateju rukow, pozběhny swojej woczy k njeju k Bohu, swojomu wschomócnomu wótcej, džakomasche so jomu, žohnomasche tón khlěb, a dawasche jón swojim wučownikam, prajich: „Wzmicže a jězcže; tole je moje cžěło, kotrež so za was podawa“. Potom wza kheluch z winom, džakomasche so zasty a poda jón swojim wučownikam, prajich: „Bijcže wschitch z njoho; tole je moja krej, krej nowoho zakonja, kotraž za was a za mnohich pschelata budže k wodawanju hrěchow. Hdhžkuli tole cžinicže, cžincže to k mojomu wopomnjecžu“. Tak postaji Jezus Božu wjecžer, w kotrejž sebje samoho pod podobu (schtałtnoscžu) khlěba a wina k žiwjenju duschow woprwdže podawa. — Po (poslenjej) wjecžeri rycžesche Jezus hiscže khwilu z nutrneje luboscžu k swojim japoschtolam. Slubi jim k tróschtarjej swjatoho Ducha, ducha wěrnoscže, kiž jich wschitko wučicž budže a z nimi wostanje do wěcžnosće. Na to poda so do zahrody Gethsemani na wolijowej horje, zo by so modlił.

25. Tu pschedstaji so jomu wschitke czerpjenjo psched duschu. Jeho pschewza smjertna styskoscž, a jeho pót kapasche hało krejowe krepki na zemju. „Wotcže!“ modlesche so, „je-li móžno, wzmi tónle kheluch wote mnje. Tola nic moja wola, ale twoja so stań!“ — Bjez tym pschibliži so Judasch, pscheradnič, z hromadu wobronjenych ludži, a Jezus da so zajecž, zwjazacž a

psched wšofu radu wjesč. Tu bu wusměšeny, napluwany a z pjasčemi do woblicza bity, potom wot wšchšich měšchnikow hačo smjercze hódny romskomu bohotej Ponci'ej Pilat'ej, a wot toho kralej Herodesej pschepodaty, wot wobeju pač za njewinowatoho spóznaty. Tola schwikany a z čžernjemi frónowany, bu wón skónčnje na njemdre nuzowanjo wšchšich měšchnikow a židowskoho ludu, kiž radšchi mordarja Barnabasa puschčzenoho žadasche, k smjerczi na kščižu wotsudženy.

26. Kunja najhórschomu zložstnikej z čžěžkim kščižom wobčžženy, bu Žžžus k wotprawjenju na kalvarsku horu wjedženy, a tam bjez dwěmaj mordarjomaj kščižowany. Kaž běchu profetowje prajili, tač so sta: rucy a nohy běšchtej jomu z hozdžemi pschekłotej; wojacy rozdžžlichu sebi joho drašty, wo suknu mjetachu lós. Hdyž joho palaca lačžnosčž čžwilowasche, podachu jomu žolčž a kščo. Sami wšchšichi měšchnicy a staršchi joho wusměšichu; Žžžus pač pschetra wšchitko z najspodžimnischej scžerpnosčž a změrnosčž. „Wotčž! wodač jim, woni njewjedža, sčto čžinja“, modlesche so za swojich njepschecželow. Tsi hodžiny dolho wisasche Žžžus w zatraschnych bolosčžach na kščižu. Slóncso so začmi; čyla pschiroda (natura) žarowasche. Na posledku zawoła z wótrym hłosom: „Dočonjane je! Wotčž, do twojeju rukow poručam swojoho ducha!“ nakłoni swoju hłowu a wumrje. — W tym samym wokomiku zarža zemja, skały so puřachu, zawěšč w templu roztorže so na dwaj křuchaj wot horjeka hačž dele, rowy wotewrichu so, a wjele čžčłow swjatych, kotsiž běchu so minyli, stanychu a pokazachu so w Jeruzalemje. Strach zaja štotnika (Hauptmann) a wojakow, kiž pschi kščižu stojachu. „Zawěčno“, prajachu, „tónle bě Boži syn“. — „Tač bu Křřřtus wuiednacy wopor za nasche hrěchi; tola nic jeno za nasche, ale tež za hrěchi čžłoho swěta“. 1. Jan 2, 2.

27. Pjatk wokolo tšjoch popoldnju bě Žžžus wumrječ. Jedyn z wojakow pschekłó joho stronu; krej a woda

wuběža. Čžěto bu z kščiža wzate, a do chle nowoho rowa položene, kotryž bě do skaly wurubany. Židža zapjecžecžichu (zazhglowachu) jón a postajichu tam straž (wachu). Ale tšecži džen, rano psched skhadženjom skónca, zarža zemja, a kščižowany stany hordožnje z rowa. W běhu schthrecži dnjom zjewi so wón nětko čžasto swojim wučownikam, dawasche jim rozkazny w nastupanju Božoho kralestwa t. r. chrkwe, wudžěli jim połnomóc, hrěchi wodawacž, a postaji Pětra hačo hlownu chrkwe, prajo: „Paš moje jehnjata, paš moje wowcy“. Jan 21, 15—17. Hdnyž so posleni krócž we jich srjedžiznje pokazaj, da jim poručnosć, do wschitkoho swěta hieč, evangelium předomacž, a wschitke ludy „we mjenje Wótea a Syna a Ducha swjatoho“ kšchcžicž. K tomu spožči jim tu samu móc, kotruž bě wot swojoho njebieskoho wótea dostał, a slubi z nimi bycž wschitke dny hačž do skónčjenja swěta. Na wolijowej horje zběhny swojej rucy nad nich a žohnowajo jich spějesche psched jich woczemi do njebies.

Stawizny po Khrystusu.

II. Wot Khrystusoweje smjercže hačž do wobrocžjenja Konstantina.

28. Po donjebiespěcžu toho knjeza wostawachu joho wučownicy w Jeruzalemje w modlenju, a wocžakowachu slubjenoho Ducha swjatoho. Džesaty džen po tym, swjatki, nasta z dobom schumjenjo, runja schumjenju sylneho wětra, a napjelni chly dom, w kotrymž běchu zhromadženi. Rozdžělene jazhki we wohniwych płomjenjach pušchcžichu so na kóždoho z nich. Ze swjatym Duchom napjelnjeni, počachu wschitcy we wschelakich rycžach rycžecž a Boha luboho knjeza khwalicž. Pětr, hlowna japoschtolow, stupi psched niesměrnu mnohosć pschikhwatawschich Židow. Wón wukładowasche jim, zo tón samy Žezus, kotrohož su na kščiž pschibili

a kotrohož Bóh wot smjercze zbudził je, jich kněz a wumožnił, a napominašce jich k wěre do njoho. Zoho rycž běšce tał polna žohnowanja, zo so tsi tysach cžłowjekow na dobo kšcžicž dachu. Wórzny na to džěšce Pětr z Janom do templa. Zedny kromy sedžesce pschi durjach a proschesce wo jałmožnu. Pětr praji jomu: „W mjenje Žězusowym stañ a křodž!“ We wofomiknjenju postocži kromy, džěšce do templa a křwalesce Boha. Po tymle džiwyje žadašce hišcže pjecž tysacom Židow swjatu kšcžeñcu.

29. Z wulkej mocu přědowachu japoschtołojo horje-
stacžo Žězusa, našchoho kněza, a cžinjachu wjele džiwow
a znamjenjow. Zich nahladnosčž pola ludu bu pschez
to tał wulka, zo křorhch na hašy wunoschowachu, zo
by, hdyž by Pětr nimo schoł, joho scžin jich wustrowił.
Wyschšchi měšnikowje a jich pschwisnich buchų z tym
zazłobjeni. Dachu japoschtołow zajecž, schwikacž a za-
kazachu jim, w mjenje Žězusowym přědowacž; woni
našchtykachu lud, zo by swjatoho Schčžěpana zašamje-
njował, a dołonjachu hišcže wjele druhich surowoscžow.
Tola žana swětna móc njemóžesce rozsčěrjenjo Žězu-
soweje wučžby wobmjezowacž. Japoschtołojo njepsche-
stachu, we templu a po domach kščižowanoho zbóžnika
přědowacž, a licžba tych, kiž so kšcžicž dachu, rosčesce
spodžiwnje džen wote dnja. Haj Saul (Schawoł),
potom Pawoł mjenowany, najsurowišchi njepschecžel a
pschescžěhar kšchescžijanow, bu z Božej hnadu japoschtoł
a najhorliwišchi rozsčěrjer ewangelia.

30. Z nowowobrocžentch we Jeruzalemje a wo-
kołnosčži nasta přěnja kšchescžijanska wofada, chřkej.
Zich žiwjenjo běšce cžiste a bjez poroka; služachu Bohu
z wjesołosčžu a we społojnosčži wutrobty. Wschitcy běchu
w najwjetschej pschezjenoscžži žiwi, běchu jena wutroba
a jena duscha. Žadny nuzucžerpjach bjez nimi njebě;
pschetož k podpjeranju křudhch pschedawachu bohacžišchi
dobrowólnje, schtož móžachu parowacž, role a křěže,
a kładžechu wuwikowane pjenježy k noham japoschtołow,

zo bychu je rozdžěleli. Ezile běchu po Křřtustusowej pschikazni jich přědksťojerjo; woni wučžachu, kšchcžijachu, wudžělowachu druhe sakramenty, wjedžechu cyrkwinске naleznosće a rjadowachu wosadu.

31. Wjele Židow drje pschija wučžbu Žězusowu; tola wjetschi džěl wosta zasakly. Toho dla da Bóh pschihroženu schtrafu na nich pschińcž. Jeruzalem bu wot Romjanow w 70. lěcže po Křřtustusowym naroženju zapuscženy a templ spaleny. Milijon a štotysac Židow žhubi pschi tym žiwjenjo, zbytkni buch u kraja wuhnaczi a hafo žiwi swědkowje Božich sudženjom po wschitkej zemi rozpjerscheni. Zasakłoscž Židow a hischcže bóle zjawná pschikaznja Boža bě pschicžina, zo so japoschtołoj u pohanskim ludam wobrocžichu. Křřudzi a pschescžěhani přědowachu pschi tysacorych cžerpjenjach a smjertnych strachach evangelium. Za to pak žohnowasche Bóh widžomnje jich přěcowanjo. Vědom běsche so 30 lět wot wulinjenja swjatoho Duchá minyło, a hižon wobstojachu we wschitkich džělach swěta kšchescžijanske wosady. K jich přědksťojerjam pomjenowachu japoschtołoj biskopow, kotrymž z modlenjom a napołożenjom rukow swoju móc wudžělowachu, a kotrychž za swojich potomnikow a zastupnikow postajichu. Tute jenotliwe wosady stojachu bjez sobu w najnutrischim zwjazku, a tworjachu pod japoschtołom Pětrom, hafo widžomnej hłowu, jenu, pscheczylnu t. r. katholicku cyrkej. Pětr wumrje martrařsku smjercž w Romje, hdžež poslenje lěta swojoho žiwjenja z biskopom běsche. Po nim pschekhadža wyschšcha cyrkwinška móc na jeho nastupnikow, romskich biskopow abo bamžow.

32. Ze strachom pytnychu pohanjó spěschne rozschěrjenjo kšchescžijanskeho nabožnistwa, kotrež jich zlostniske žiwjenjo, jich žadławne pschibóžstwo zjawnje tamasche. Woni wobzamknychu, kšchescžijanstwo wuhubicž. Jeho wuznawarjo dyrbjachu so swojeje wěry wotrjec abo w zatraschnych cžwilach wumrjecž. Kšchescžijenjo buch schwikani a rozbiczi, psched džiwje žměřjata

mjetani, ze železnymi kolikami roztorhani abo po bokach z płomjenjemi spaleni. Buchu we woliju warjeni, wobschłodženi, pscheržani, kschizowani, ze smołu wobleczi a zaswěczeni, zo bychu hačo pochodnje (fakle) pschi nocnych hrach služili. Wschudžom cžerpjachu kschesczijenjo njewopisajomne cžwile. Wschitka zemja bu z jich krowju womacžana, a tysach a tysach kóždeje staroby, kóždoho splaha a stawa skoncžichu pod njesklychanych cžwilach swoje žiwjenjo. Wosebje bu Rom, hłowne město pohanskoho swěta a zhromadžiscečo wschitkich žadławoscžow pschibóžstwa, z krowju kschesczijanow polaty. Njewěrjomnje mnozy cžerpjachu tudy martrařsku smjercž. Swědczenjo wo tym dawaja do naschoho časa jich koscže, kiž w podzemiskich kšódbach abo katakombach, hdžež buchu wot kschesczijanow položene, hišcže džensa so namašaja.

33. Tši lěstotetki trajesche z małymi pschetorhnenjemi tuto zatraschne pschesczěhanjo. Hdny by kschesczijanstwo skutk cžłowjekow bylo, zawěrnno dyrbjalo slepej zazłobjenoscži swojich njepschecželow podležecž. Tak paž zakorjeni so wučžba Žězusa, syna Božoho, hłubje a hłubje a rozsčěri so dale a dale. Znamjenja a džiwny, kotrež wuznawarjo Khrystusowi cžinjachu, pschede wschim paž znutskowny měr a wjesołoscž, z kotrejž woni najsurowishe cžwilowanja a najhróžbnischu smjercž wutrachu, dachu pohanam pschewědczenjo, zo móže jeno Bóh kschesczijanow prawy Bóh bycž. Haj často sta so, zo pschi zatraschnych martrach bjez pohanskimi pschihlawarjemi mnohe hłosy so sklychachu: „Tež my smy kschesczijenjo, mordujcže nas z nimi“. Woprawdže bu krej martrarjow płódne symjo, z kotrohož pschecy wjacy kschesczijanow wuńdže.

34. Bóh bě doscž pokazal, zo je załoženjo cyrkwie joho skutk, a zo wschitke zemiske mochy ničzo pschecziwo nej njezamoža. Nětko dari jej měr z powołanjom Konstantina Wulkocho k zakitarjej kschesczijanstwa. Khežor Konstantin, hišcže pohan, cžehnjesche pschecziwo swo-

jomu njepscheczelej Maxenciej do bitwy. Njepscheczelske wójsko pak bě wjele sylnische. Tu modlesche so Konstantin nutrnje k wěrnomu Bohu wo pomoc, a hlej, na njebju pokazo so jomu a chłomu wójsku blyschczacy kschiz z napisom: „W tymle znamjenju dobudžesch“. Konstantin da po tutym kschizu khorhoj scžinicž, a tu samu w bitwje pschednjescž. Zmužicže pschimasche sylnischoho njepscheczela a porazy jeho. Wot toho časa (312 po Khrystusu) bě Konstantin hajer a zakitar kschesczijanstwa.

III. Wot Konstantinowoho wobroczenja do rozschczěpjenja w 16. lětstotetku.

35. Kschiz, priedy znamjo najwjetscheje hańby, bu nětko znamjo čescže, dobyča; wón blyschczesche so na Konstantinowej kónje, a swěczesche so w Romje, do talnym sydlišczu pohanstwa, wysoko na hrodže — kapitoliu —, zo by dobyčo kschizowanoho Bohčłowjeka chłomu swětej wozjewjał. Konstantin dowoli swobodne wustupjenjo kschesczijanstwowo nabožnistwa, twarjesche pšyčne cyrkwy, wopokaza duchownym, wosebje pak bamžam, wulku čescž a znamjenitosč. Jeho pschiklad hnu tysacy pohanow, so k bóžskej wucžbje wobrocžicž, a bórzy stojachu pschibohi wopuszczene a jich swjatnich wosamoczene. Po krótkim času bu w romskim kšěžorstwje pohanstwo chle pschewinjene, a kschesczijanste nabožnistwo na stajne knježace.

36. Dobyča w druhim nastupanju dyrbjesche katholicke cyrkeje nětko dobywacž, dobyča nad swojimi znutskownymi njepscheczelemi, bludnikami. Běchu drje hižom dotal tam a sem bludne wěry so wucžite a rozschczěpjenja spoczate; tola bórzy so zasty zhubichu. Nětko pak dostachu po Božim dopusczězenju někotre bludne wěry z lesčju a jebanstwom wulki pschiwisk, wottoržechu so khorble wot cyrkwy, a tworjachu wosebite, dalošo rozschěrjene wosady abo wotschczěpki (sekty), kotrež buchu z wjetscha po nich mjenowane: tak Arianajo, Nesto-

rianojo, Euthychianojo, Pelagianajo atd. Husto radži so jim, z wjerchami a křěžorami so spšhecželicz; a wot tych podpjerani, pocžisčezowachu a pschescžehachu prawjewěriwych na surowe waschnjo. Kaž něhdy ja-
poschtołojso so zhromadžili běchu, zo bychu nastate zwady z pomocu Ducha swjatoho a pod pschedshdstwom swjatoho Pětra rozsudžowali (Skutki 15); tak cžinjachu to nětko tež jich nastupnich, biskopowje katholickeje cyrkwe. Zhromadžowachu so pod pschedshdstwom bamža abo jeho wotposlancow, wuradžowachu dla błudneje wucžby a začisnychu ju potom. Tajka zhromadžizna rěka powšhitkomne koncilium abo powšhitkomna cyrkwinška zhromadžizna. Zeje z pschihłosowanjom bamža date rozsudženja we wěcach wěry su njezmólne, dokelež su wuprajenja teje cyrkwe, kotruž swjaty Duch njewidžomnje wjedže, a pschede wschim błudom zakituje. Wosebje sławna je zhromadžizna w Nicäi w lěcže 325 dđeržana. Bjez zhromadženymi tam biskopami, z cyła 318, běšche wjele swjatyh mužow, kiž běchu w pschescžehanju Khrystusa dla cžerpjeli, ruch abo wocži zhubili. Zenomyštnje wuprajichu klatbu (zaklecže) na bjezbožneho Aria, kotryž w swojej zaslepjenosci wucžesche, so Khrystus njeje tajki Bóh kaž Wótc. Mócná běšche tehdom tale sekta; tola cyrkej bě ju nětko ze swojim swjatocžnym wuprajenjom začisla, a tak dyrbjesche so pomaku zhubicz. Tón samy dónt mějachu wschitke scžehowace błudne wěry. Ze wschitkich byrnje najkrucžisich wojowanjom wuńdže katholicka cyrkej hacž do džensnischoho dnja stajnje hačo dobyčerka.

37. W tymle cžasu pschekrasni Bóh swoju cyrkej hiščeže z wjele swjatyhmi a wučženymi mužemi, kotřiž prawu wucžbu sławnje hajachu; mjenujemy jich cyrkwinških wučerjow abo cyrkwinških wótcow. Tajki je swjaty Athanasius, patriarcha w Alexandrii († 373), kiž dyrbjesche wot Arianow surowe, dołhotrajace pschescžehanja praweje wěry dla cžerpjecž; swjaty Basilius Wulki, archbiskop w Cäsarei († 379); swjaty

Hryehor z Nazianza († 389) a swjaty Jan z pschi-
 mjenom Chrysofostomus, t. r. Zlotohort († 407), wobaj
 patriarchaj w Konstantinopolu; swjataj Cyrillaj, jedyn
 biskop w Jeruzalemje († 386), druhj patriarcha w
 Alexandrii († 444); swjaty Ambrosius, archbiskop
 w Milanje († 397); swjaty Hieronymus, sławny dla
 swojoho łacžanskoho pscheložka swjatoho pisma († 420);
 swjaty Augustin (Hawschthn), biskop města Hippo w
 Africh, jene z bljšchczachch swětlow cyrkwyje († 430);
 swjataj bamžej Leo Wulki († 461) a Hryehor Wulki
 († 604). Bjez tym zo nětko swjeczi cyrkwinšch wót-
 cowje wosebje hafo hajerjo wěry so wuznamjenjachu,
 swěczachu so hafo pschikłady kruteje pokutnosće pušt-
 nich a mnischa. Běchu to pobožni kšchesczijenjo,
 kotsiž so wot zawjednych swětnych wjeselow zdalichu,
 zo bychy so w samocze z modlenjom a sebjezaprijećom
 na zbóžnu smjercž pschihotowali. Skalna próznjeńca
 abo kšězcžicžka ze schtomowch hałzow bě jich bydło,
 hoła zemja abo něscho liscža jich ložo, koruschki a zela
 služachu jim hafo jědž a woda hafo napoj. Wschitkich
 powolnosczow so wotrijeńchchu, zo bychy swětej dospońje
 wotemrjeli a jenicžch Bohu žiwi byli. Z pustniskoho
 žiwjenje nasta pozdžischo kłoschtrse, wo kotrež je sebi
 w nawjecžornych krajach (w Europje) wosebje wulki
 džiwhycžinjer swjaty Benedikt zaslužby dobył.

38. Nowe straschnoscze pschinjese cyrkwi psche-
 cžahowanje ludow (Völkerverwanderung) w pjatym
 a šchestym štotetku, hdyž rubježne pohanske ludy swoje
 sydła wopuschczichu, a we mnohich rójach so na kšche-
 sczijanske kraje walichu, wschitko z wohnjom a mjeczom
 zahubjo. Najhróžbnischo njemdrjachu Hunojo pod swo-
 jim wjednikom Attilu, kiž sam sebie „prut Boži“ mje-
 nowasche. Najslawnische města, chle narody so zhubichu.
 Wjach dyžli tysacletne, něhdy tač mócne romske móc-
 narštwo dhyrbjesche podležecž. Njewurjeknite hubjenstwo
 pschindže na chlu Europu, doniž Bóh džiwje cžrjody
 sfludži pschez tu samu cyrkej, kotrejž ze zahubjenjom

hrožachu. Pšchicžahnychu k nim mužowje Boži, wot
 bamžow póstani, zo bychu wjesole powjestwo wumoženia
 pšchinjesli. Kšchiž a evangelium w ruch, předomachu
 we wulkich strašnosćach wutrobicze a Bohu so do-
 wěruchy wučbu zbožnikowu. Potom buchu tež Němcy
 wobrocžene a sfludžene. Swjaty Severin († 482)
 předomasche w Ratuskej, pozdžischo swjaty Kolumban
 a Gallus (Hawol) pšchi bodamskim jězoru a we Schwaj-
 carskej, Kilian a Willibald we Frankach, Rupert a Kor-
 binian w Bajerскеj a wołnosći, swjaty Ludger w
 Münsterскеj, Ansgar w północnišich krajinach. Pšchede
 wschěmi pał blyšcžesche so swjaty Bonifac, hačo hor-
 liwy posol wěry bjez Němcami, čohož dla čestne
 pšchimjeno „japosčtoł Němcow“ dosta. Wón bu wot
 bamža wulkich zaslužbow dla za archybiskopa we Majncu
 pomjenowany a wumrje hačo martrař, hdyž Friscžanam
 evangelium předomasche (755). (W słowjanskich kra-
 jinach staj rodženaj Gricaj, bratraj s. Cyrill a s. Me-
 thodij, symjo kšchescžijanskeje wěry rozšywałoj a rěkataj
 toho dla „japosčtołaj Słowjanow“. Bołharow wobro-
 čiwšchi pšchindžesčtaj do Morawy (Mähren) a zasch-
 lisčtaj so we Wjelehradže (863), z wotkelž horliwje
 za wobrocženjo pohanow skutkowasčtaj, čohož dla bu
 Methodij po smjerczi swojoho bratra Cyrilla wot rom-
 skoho bamža na archybiskopa w Morawje powyšcheny
 (873). Wón wulšcži tam bjez druhimi čěskoho
 wójwodu Boriwoja (871), kotryž ze swojej mandželskej,
 swjatej Rudmiłu, kšchescžijanstwo spěchowasche. Dofelž
 našchi serbscy přjedownicy w tym času z Čechami,
 blizkimi susodami, pšhecželstwo dđeržachu a z nimi
 k wulkomorawskomu mócnarstwej pod Swjatopołkom
 († 894) slusčachu, móžemy za wěste wobkrucžowacž,
 zo su přeni Serbjo w našej serbskej krajinje Jězusowu
 wučbu wot podobnje rycžachy słowjanskich Čechow
 a wučownikow s. Methodija dostali. Serbjo, kiž bliže
 k Lobju a hiscže dale k wječoru bydlachu, buchu
 pozdžischo wot Němcow wobrocženi a po času pšche-

němczeni *).) Běchu póstojó wěry junu na wěšte w jěnym kraju so zashdlili, běsche jich přěnja staroscź, jedyn abo wjach klóschtrów založicź. Tute rozšhwachu symjo kšesćizijanstwa dale, zřadowachu schule, w kotrychž młodych duchownych pschihotowachu, a zawjedžechu wschudžom milische pocžinki a luboscź k měrnym přócowanjam. Tak nawuknychu njezdžěłani pohanjo rólništwo, domjace žiwjenjo, rjemjesła (Handwerke) a wumjenstwa (Künste). Pschez pilne ruch mnichow pschewobrocžichu so puscžiny do plódných polow, a cžemne lěsy do pschecželnych bydłow. W kóždym nastupanju běchu woni najwjetšichu dobroczerjo cžłowjekow. Křězor Korla Bulki, kotryž mějesche rozsčěrjenjo a zbožo kšesćizijanskeje cyrkwe najbóle na starosczi, založi wjach dylžli 24 klóschtrów a k tomu biskopske sydła, kotrež najšcžedriwischo z kubłami a wobsedženstwami wobdari. Jeho pschiklad scžěhowasche zbóžny kral Šcžěpan, wot kotrohož bu Wuberška k kšesćizijanstwu wobrocžena.

39. Bjez tym zo so kšesćizijanstwo w nawjecžorných krajach ze žohnowanym pospěchom rozsčěrjowasche, nastachu w narańskich krajach njezbožowne schmjaty. Grichiski křězor w Konstantinopolu chchysche w cyrkwi, město ponižneho podcžisnjenja, knježicź a jej swoje mēnjenja we wucžbach wěry pschimocowacź. Lud bě lohkomyslny, duchowništwo zabu husto swoju winowatoscź; hordoscź a rozkora docžinjeschtaj to pobrachowace, zo so skónčnje to wobžarujomne rozsčěpjenjo cyrkwe sta, z kotrymž so grichiska abo narańschotrajna cyrkej z wjetšcha wot zhromadneje hlowny, wot bamža wottorhny (wuprajene schisma 1054). Bóh pak nješomdžesche z derjezasluženyimi schtrafami. Kaž něhdy Židow, tak khostasche nětko tež njeporadženyh kšesćizijanstwa.

*) Swjaty Benno je hašle na kóncu 11. stotetka do něcžiskeje serbskeje krajiny pschischol († 1106); wón njeje jašposchtol Serbow, ale patrón mischnjanskoho biskopstwa, kotremuž běchu Serbja hižon psched nim (968) pschidžěłeni.

janow. Hižom na spocžatku sydmoho lětstotka bě w Arabii jebať postanył, z mjenom Muhamed, kiž so za Božoho wotposłanca (profetu) wudawasche, a z pohanskich, židowskich a křesćijanskich nałożkow nowe nabožnistwo zezběra. Na přědku rubježniskeje cžrjody wurubjowasche na spocžatku karawanu (cžahi pucžowarjow), dobywasche bóržy města a kraje, a pschinuczi wobhdlerjow z mjeczom k pschijeczu swojeje wucžby. Jeho nastupnich (chalifojo) pokročowachu we tym, zo z brónskej mocu kraj po kraju w Asii a Africy sebi podczišnjachu, a wucžbu swojoho falschnoho profety rozsčěrjowachu, tola z nej tež džiwjosť, zlostnosć a cžežke wotrocžstwo. Křesćijanstwo njebě drje w tamnych krajinach cyle dowupuscžene; ale dla swojoho wottorhjenja wot praweje chrkwje zapadže do wěstoho woprostnjenja a poniženja, w kotrymž hišcže džensa zdychuje.

40. Zahe hižom běchu muhamedanowje swjaty (slubjenty) kraj dobyli; jich rubježnosć a jich surowosć pschecžiwu křesćijanskim putownikam z nawjecžornych krajow zbudži na kóncu 11. stotka tak mjenowane křižne cžahi. Pětr z Amiensa, pobožny putownik, powjedasche bamžej Gorbanej II., tak swjate městna, hdžež je zbóžnik žiwý byl a cžerpjel, wot njewěrnikow wonjecžescžene bhwaja, pod kajkim potkóčowanjom tam křesćijenjo žalosčja. Bamž wobzamkny wulkomyslnje, samopaschnosć njenasytnych muhamedanow zastajicž. Wón powoła křesćijanskich wjerchow a rycerjow do Clermonta, žadasche jich na wójnski cžah pschecžiwu njewěrnikam, a zbudži tajke horliwosć, zo wschitko wołasche: „Bóh chce to; Bóh chce to!“ We wschitkich nawjecžornych krajach wothłosowachu so tute słowa, a bóržy stojesche žalosťne wójsko wobronjene. Wjesoleje mysle cžehnjesche do Palestiny, z njesměrnym napinanjom a kruthym wojowanjom bu Jeruzalem skóncžnje dobyty, a nadobny rjel Gottfried (Bohuměr) z Bouillon'a, wójwoda Lothringskeje, za krala postajenty (w lěcže 1099). Wón pať so wobarasche, na tym městnje, hdžež bě jeho knjež a zbóžnik cžernjowu

frónu nosyt, so ze złotej zdebicź dacź, a njemjenowasche so ženje hinaf dhyli wójwoda Gottfried. Nlowe kra-
lestwo trajesche lědma 100 lět. Pšcheradnistwo ze strony
Grichow, njedostatk porjada a pschezjenoscze bjez kschiz-
nikami samymi běchu wina, zo so wone, hacź runje
pschicźahi z nawjecžornych krajow so wospjetowachu,
pschemocy Turkow pschecźiwicź njemóžesche. Ezi pschi-
machu nětko pschecy dale, doniž skóncžnje w 15. stotetku
Konstantinopol dobuchu, hłowne město grichiskoho kře-
žorstwa, kotrež bě czežku winu na sebje zwalilo. Wob-
niwoscź a rjekownoscź (zmužitoscź) Maltesow (rhcžerjom
z kupy Maltly) a druhich kschescžijanskich rhcžerskich rja-
dow, a zjawna pomoc hordozneje maczerje Božeje wu-
moži kschescžijansku Europu, wosebje we wulkej strasch-
nosczi so namakace wjecžornostowjanske a němske, zo nje-
bychu runje tak zatraschnej dživjosczi Turkow podležate.

41. W nawjecžornych krajach wubudžichu kschizne
cžahi wschudžom nowe duchowne žiwjenjo. Pšchi za-
hubjachym pschecžahowanju ludow běchu wědomnoscze
we klóschtrach městno wucžela namakate; nětko rozsčě-
rjachu so bjez wuřniwym ludom. Swětostawne schule
a university (wysoke schule) nastachu, a mužowje spo-
dživneje wucženoscze, kaž swjaty Anselm († 1109),
Albert Wulki, s. Domasch z Aquina († 1274) a druzi,
nastupichu wucžerske stoly. Tola stawnišchi je tamny
čas dla blyšcženja kschescžijanskich pocžinkow, skało-
fruteje wěry, džecžowskeje njewinowatoscze, horjaceje
luboscze k Bohu a bližšchomu. Z cžescžowachym spo-
džiwanjom pohladujemy hiscže džensa na tamne stare
hobrske cyrkwe (domy), kotrež su pobožni prjedownicy
natwarili; a z hnucžom wobdžiwamy we wobrazach,
z kotrymiž Bohu swjecžene městna wudebichu, wuraz
džecžowskeje pobožnoscze. Tak wulke a lubozne džela
móžesche jenož nabožnistwo wutworicź, kotrež jich wu-
troby napjelnjowasche. Tuto bě tež, sčtož najbohacžishe
žohnowanjo cyłej zemi pschinjese pschez swjatyh za-
ložerjom klóschtrskich rjadow Romualda, Brunona,

Norberta, Bernarda († 1153), Dominika († 1221), Franca z Assisi'a, z pschimjenom Serafiskoho († 1226) a wjele druhich nabožnych mužow. Z mnohich klóschtrów, kotrež woni załožichu, wuńdže nic jeno wjele wulkich swjatyh a rozswětlenych cyrkwinskih pastyrjow, te same žiwjachu tež bjez sprósty m ludom zbóžnu horliwosc, wotpomhachu powšitkomnej nuzy, zastarachu chorých, a wumožowachu tych, kiž běchu do njepschecželskoho zajecža a wotrocžstwa padnyli. Do wschittlich kóncow swěta sczelechu wone pósłow wěry, a z nutrnym modlenjom wuproschowachu krajam a ludam njebiesku hnadu.

42. Bjez tym roscžesche tež pjanka na Božej roli pódla dobroho wušywa (Matej 13). Běchu zahubne wójny a pschekory, wschelake zlóscže, wumocowanja a pohorschowanja. Hdž w 11. stotetku křěžor, zaslepjeny Hendrich IV., biskopstwa a abtowstwa po lubosczi najnjuhódnišchim pschidželowasche abo tež pschedawasche, a bamž zmužicže tajkomu bjezbožnomu njeporjadej wobarasche, nastá dołhotrajaca zwada (Investiturstreit, zwada dla dowjedženja do zastojuštwá), w kotrejž cyrkej jenož po krutych pruhowanjach dobu. Na to postanychu bludnikowje, a zahorichu k spjeranju najpriedy pschecžiwu duchownej a potom tež pschecžiwu swětnej wyschnosczi; we Francowskej Albigensojo, w hornjej Italii Waldensojo, w Žendželskej Wilefitojo, w Čzechach Husitojo. Jan Hus, duchowny a mischtr na wysokich schulach w Pražy, pschija někotre wučby Wilefowe, kotrež so katholickej cyrkwi pschecžiwjachu. Z cyrkwinskej schtrafu rozhněwanj, přédowasche pschecžiwu wotpuštkam a widžomnej cyrkwinskej hłowje, z čohož w Pražy wulke mucženja nastachu. Na cyrkwinsku zhromadžiznu we Konstancu (1414) powołany a podarmo napominany, zo by so bludnych wučbow wotrješt, bu wón swětnomu sudej wotedaty, kiž joho po tehdomnišchim zakonju k spalanju na schcžěpomcu wotsudži. Jeho pschewisnich w Čzechach, wuzwoliwšchi křeluch (dla woprawjenja w podobomaj křlěba a wina) za znamjo spjeranja

pschecziwo cyrkwi a knjezerjej, spoczachu husitsku wójnu, kotraž cžěski kraj a tež Łužicu z hróžbu napjelni, hačž skónčnje na něšto stronow rozpadnywšchi sami bjez sobu wojowachu. Ani dowolnosće abo kompaktaty, wot cyrkwinskeje zhromadźizny w Baselu jim date, nje-móžachu wschitke strony změrowacž; toho dla bu nje-spokojna strana Taboritow wot zjenocženych khelusch-nikow w bitwje pola Lipan zbita (1434). Kaž pschi tymle błudnym spjeranju, tač bu tež pschi druhich cyrkwi měr zasty daty; a mužowje, móćni ze słowom a skutkom, kaž s. Vincenc Ferrerski († 1419), Jan z Kapistrana († 1456) pschekhodžowachu kraje, wjercham a ludej pošutu přědujo. Tola žehlesche woheń pod popjełom; samopaschna, nowotarska zamjercziwoscž bě zbudžena, a někotre wobstojnosće so trjehichu, zo bychu ju džeržate. Běšče toho dla jenož pschicžiny trjeba, zo by č bjezbožnomu wudyrjenju pschischło. Tuta poskiczi so w Němskej na spoczatku 16. stotetka. Kaž nathkowach mór rozsčěrjowasche so nětko wobžarujomne žło. Tysach a tysach wotpadžechu wot katholickeje cyrkwy; scžěhowachu krawne wójny, spjeranja, skaženoscž žiwjenja; najslawnishe založeniny pobožnych přjedownikow buchu wuhubjene, njewurjeknite hubjenstwo za čas a wěčnosć pschihotowane.

IV. Wot rozsčěpjenja w 16. lětstotetku hačž do našeho časa.

43. Mjertyn Luther, professor (wučer) we Wittenbergu, muž nahleje powahi (Charakter), wupraji so najprjedy pschecziwo njeprawomu wužiwanju wotpuštkow, kajkohož so njerozmysleni dopuschcžichu (w l. 1517). Bórzny pač wustupi samowólnje hačo reformator abo porjedžer cyrkwy, rubasche pschecziwo cyrkwinskim pschedstajenym, wosebje pschecziwo bamžej, kotrohož wyschšopastyrsku móć za wumocowanoscž a thranstwo wudawasche, liž dyrbjesche pschez njoho hańbný kónč dostacž. Po swojich wopacžnych nahladach zacžisny wjele wu-

cženjow wěry, kotrež je chrkej wot Žězusa a wot ja-
 poschtołow dostała. Wón wotstroni wopor Božeje mschě,
 póst, spowjedź, modlenjo za wotemrietych a mnohe bohu-
 lube zwuczenja, wupraji dobre skutki za njetřebne, a
 wučesche, zo wěra sama wusprawnja a zbóžneho čini.
 Wšyche toho wotewri klóschtry, dowoli mnicham a
 mnischkam so woženicz a wudacz, pschipraji wjercham
 a swětnym knjezam prawo, založeniske a klóschtriske
 kubła pobracz a po lubosczi nałożecz. Skóncznje złama
 slub knježniskeje čistoty, kotryž bě hačo mnich a du-
 chowny swjatocznje wotpoložil, a woženi so z jenej
 mnischku. Luther so khwalesche, zo swoju wučbu je-
 niczych z biblije čerpa; ale z wopacžnym wukładowanjom
 teje sameje zawjedzeny, zapadže bóržy do najzjawnišich
 wopacžnosczow a bludow. Tak wobkrucžowasche wón,
 zo čłowjek swobodneje wole nima, a po tajkim nje-
 móže ani kaznje dzeržecz ani zloho so zminycz¹⁾; hrěch
 njezatama čłowjeka, hdyž jenož krucze wěri²⁾ atd.
 Pschi wšchim tym dobu wón w krótkim času wjele
 pschiwisnikow. Pschetož lohkomyslnomu ludej lubjesche
 so powolna wučba, kiž rozpuschcžitomu žiwjenju po-
 lěkowasche, a lačonnym wjercham pschińdže zběhnenjo
 založeninow a klóschtrow jara w hódž. Wšyche toho
 njezaspě Luther tak lohcy žadyn srědk, zo by swoju
 stronu powjetschil; tak dowoli tež hessowstomu land-
 hrabi, k swojej hischcze žiwej mandželskej druhy pschi-
 wzacz. Na nastupjenym puczu scžehowachu Luthera
 bóržy wjacori; haj tuczi džěchu hischcze dale dhyli wón.
 Zwingli we Schwajcarskej zaprěwasche pschitomnoscz
 Žězusa Khrystusa w najswjecišchim sakramencze wot-
 tarja. Calvin w Genfje wučesche, zo je Bóh džěl
 čłowjekow bjez jich winy k wěčnomu zatamanju psched-
 postajil³⁾, a zo toho dla wutrobny hrěšnikow zaslepuje

¹⁾ De servo arbitr. ²⁾ Epist. ad Melancht. an.
 1521. — De captivit. Babyl. Tom. 2 fol. 284. —

³⁾ Instit. relig. christ.

a zatwierdźuje. Pšchefsčezijerjam (anabaptistam) dźi-
 jesche so wo Khrystusowym kralestwje na zemi, w ko-
 trymž žane wobsedženstwo, žadyn zakon, ani wyschnoscź
 wjach bycz njedyrbi. Sčtož bě Luther w cyrkwjach
 hišcže pschelutowať, bu wot Zwingli'a, Kalvina a
 druhich błudnikow dospołnje zahubjene. Swjeczata kšči-
 žowanoho a swjatyh, kaž wobrazy tak tež postawy
 (Statuen), misčtrste džěta wumjenstwa buchu rozbite,
 pišcžele a wołtarje roztorhane, haj tež rowy rozrywane
 a powořtanke swjatyh z nohomaj teptane a spalene.
 Hacz runje cžile tak mjenowani porjedźerjo cyrkwie
 jedyn pschecziwo druhomu wojowachu a so bjez sobu
 tamachu, šahasche tola nowa wucžba kóždoho mócnje
 dale. Zo by so jej dospołne dobyczó dostało, buchu
 wschě móžne srědky nałożowane. Tysacore spiski roz-
 sčěrjowachu błudne wucženja, z tym tež najjědojczishe
 wonjecžescženja a lžě pschecziwo bamžej a katholicomu
 duchownštwu. Tu a tam pschida so k wschomu tomu
 hišcže zjawne namocowanjo, a ludžo buchu ze wsche-
 lakim poczišcžowanjom a pschescžěhanjom k wotpadej
 wot katholickeje wěry pschinucženi. — Tež we Łužicy a
 w Serbach wotpadžechu nimale wschitke wosady; ze-
 mjenjo a měšcžanske rady skutkowachu za nowu wěru.
 Hdž mischnjanski biskop Jan VIII. ani wjach w swojim
 sydle bydlicž njesmědžesche, běsche móc katholickeje cyrkwie
 w jeho biskopstwje hižom zlamana. W Budyschinje počza
 so 1523 w lutherskim duchu přědowacž a bóržy nama-
 ľachu so tež na wsach přědarjo noweje wucžby. Hdž
 běchu katholicowje we Łužicy po wotpadže poslednjoho
 mischnjanskoho biskopa Jana IX. bjez cyrkwinsteje wysch-
 noscže, postaji katholicki křěžor Ferdinand I. hačo łuziski
 markhrabja tehdomnišchoho wucženoho a horliwoho bu-
 dyskoho tachanta Jana Reisentritta za přědštojerja, kiž
 bu w lěcže 1562 hačo administrator episcopalis po
 wschej Łužicy wot bamža pomjenowany. Tutón zdžerža
 z Božej pomocu něsčto katholickich wosadow w serbskim
 a němskim wotrjesu nascheje Łužicy, kotrež wschě nje-

měry a wójny (pozdžišcho wosebje zahubnu tsichčzilětnu, 1618—1648) zbožownje pschětrachu.

44. Ze strony katholicow bu wjachkrócž spytane a wschelašo wujednawane, zo by so cyrkwinski měr zasty wrócžit. Ale njespokojny wosta Lutherowy hněw pschecziwo cyrkwinej hłowje, bamžej. Tu powoła w lěcže 1545 swjaty wótc powschitkomnu cyrkwinskiu zhromadžiznu do Trienta w Tyrolskej. Wucžba nowotarjow bu pruhowana a jenomyšlnje zatamana; pschi tym buchu pschichodne rozkazy date wo cyrkwinskih zrijadowanjach a wo wotstronjenju njeporjadkow. Z wubjeronymi prócowaniji tuteje zhromadžizny dobu katholickej cyrkeje nowu krasnosć a wotwodženu móc. Wjachkrócž běchu protestantowje na zhromadžiznu pscheproscheni byli, sami běchu we spocžatku tu samu k wurunanju zwady žadali; ale nětko so wobarachu do Trienta pschińcž. Duž trajesche njezbožowne roztorhnenjo dale, a pschinjese w swojich scžěhach njesměrne hubjenstwo na wjetschu počojcu Europy. — Luther běsche swobodu předomat, křěžora, krajnych wjerchow a biskopow hanit. Nětko njelombžachu so rolnicy (burja), so wot swojich knjezow woswobodžicž. W rozpuschčiznych cžrijodach pschecžahowachu kraj, palachu hrody a klóschtry a wukonjachu najzatrašnišche surowosće pschecziwo zemjanstvu a duchownstvu. Wjachy dychli stotysac ludži bu w tymle strašnym zběžku zabitych. Druhe nabožniške wójny scžěhowachu, doniž skóncžnje tsichčzilětna wójna kčžějatu tehdom Němsku surowje zapuscži, a k hladanišcžu najhróžbnishich žadlawosćow scžini. Tež w druhich krajach, kotrež běchu nowu wucžbu pschijate, započachu so zahubne nabožniške a krajanske wójny. We Schwajcarskej padže Zwingli wojowajo we křwatwnej bitwje pschecziwo swojim samsnym krajanam. We Francowskej bijachu Kalvinscy (Hugenottojo mjenowani) dołhe lěta ze zahubjacej wójnskej mocu pschecziwo trónej a woltarjej. W slepej zazlobjenosći buchu duchowni, mnischa a mnishki z cžrijodami kóncowani, wsy a města zapuscžene,

wjele tysac cyrkwjow, bjez nimi nadobne wopomniki
 křesćijanskoho wumjenstwa, spalenyh abo potorhanyh.
 Tež Zendzelska czerpjese czežy za wotpadnjenjo, ke
 kotromuž bu wot swojoho krala Hendricha VIII. za-
 wjedžena, kiž so maczerseje cyrkwe wotrjenu, dofelž
 jomu bamž njedowoli, prawu mandželsku zastorcžić a
 z drugej so woženić. Tudy wulachu so reki krewje;
 sam kral Korla I., nastupnik thranskoho Hendricha,
 zhubi pschez zběžkarjow, kotřiž so z najcžiščijej
 nabožinu křwalachu, na wotprawniščju swoje žiwjenjo.

45. Šchtož bě cyrkej z wotpadom wot wěry w Eu-
 ropje zhubila, mějesche so jej z wobroczenjom njelicžom-
 nyh pohanow w druhich džělach swěta bohacze wurunacž.
 Do wschěch kónčinow cžehnjechu nětko pósłajo wěry, a
 přědowachu ze spodžiwnyh wučžinkom wučžby zbožnikowe.
 Njesměrne takrjec je, šchtož je jenicžki wjelepohnadženy
 japoschtoł Indow, Franc Kaverski, skutkował. Z hor-
 liwym staranjem za duchowne zbožo pohanow pschepławi
 wón daloke morjo (ocean). K cuzym pobrjoham pschi-
 razhwšchi pschekhodžowasche drohi městow, a powoła ze
 zwóncžkom džěcži na wučžbu. Wjesele wone pschiběžachu,
 a pschipošluchachu mužej Božomu, kiž jim tak hnujicze
 wo lubym zbožniku powjedasche. Doma wospjetowachu,
 šchtož běchu nawučke, a pohnuchu tak wotroščěnyh, zo
 tež pschiindžechu a swjatoho přědarja pošluchachu. Tak
 započja Franc Kaverski. Bóh křonowasche joho horli-
 woscž, a spožcži jomu, kaž přěnim japoschtołam móc,
 zo khorých wustrowjesche, morwých zbudži, wichoram
 rozkazowasche, z křótka najspodžiwnišche skutki dokonja.
 Njesprócniwje pucžowasche z kraja do kraja, z kupy na
 kupu, po cylej Indii a Japanskej, a wobrocži w křótkim
 cžasu džesacžich lět mnohe ludy a kraje. Wón sam wob-
 swědcža w jenym swojich listow, zo je w jenym měsacu
 džesacž tysacam pohanow swjatu křcženecu wudžěl.
 Po joho smjereži pokrocžowachu družy pósłajo wěry
 w bohulubym džěle a zawjedžechu Žezusowu wěru tež
 do njesměrneje, cuzeje, dotal njepschistupneje Čžinskeje

(China) Kaž wěrnje běchu so pohani wobrocžili, wopokazachu woni sławnje, hdyž w Japanскеj pschescžěhanjo fšchescžijanow wudhri. Pšchez 1,100,000 (po někotrych spisowarjach 1,200,000) jich wumrje za wěru, a z wjetscha w najzatrašchnišchich czwilach. Wjesele a we swjatočnej drascže, kaž na kwasnu hoscžinu, fhwatachu same něžne (zart) džěcži, słabi starcowje a wosobne žónske k surowej martrarскеj smjercži. Zazlobjenoscž pschecžiwofšchescžijanstwu njeje w Japanскеj ani do naschoho czasa wuhasta. — Tež we Americh, nowonamafanym swěcže, rozschěrjowasche so swětlo evangelia, a powali njeslyšchane pschibóžstwo ze wschěmi hańbnoscžemi a złoscžemi. Zadyh lud na zemi njeje wjachy człowjecžich woporow pschinjest dhžli Americženjo. W Mexiku woprowachu kóždolětnje wočoło 20,000 ludži, a hdyž žanych jatyh njepschecželow njemějachu, same swoje džěcži. Njewopisajomne je, šchož su tam wutrobicži missionarowje (pósłajo wěrh) pschecžerpjeli, kažke straschnoscže jim bjez krewjelacžnymi człowjekožracžkami hrožachu. Nic jeno pschecžiwofšchescžam a złoscžam Americžanow mějachu wojowacž, ale tež pschecžiwofšchescžam njenashtnej nahrabnosčzi pschicžahnywschich Europeanow. Zola radži so próchpołne džělo; kručže a trajnje bu tež tudy fšchescžijanska wěra založena. Wosebje kčžějesche missia Paraguan w južnej Americh. Ze hrubych prawobhdlerjow, kotsiž z džiwimi zwěrjatami w lěsach bydlachu, kotsiž jenicžich na rubjenjo, kóncowanjo, społojenjo wjecžiwoscže myslachu, kotsiž nicžo njeznajachu, hacž žadławu chycžiwoscž po człowjecžim mjasu, njehańbitoscž a wopilstwo, ščžinichu prócniwi słužownichy Boži pobožne fšchescžijanske wosady połne póccžiwoscže a luboscže, połne njewinowatoscže a pobožnoscže, kotrež počžinki pusty kraj pomaku do žohnowanoho raja pschestworichu.

46. Swjecži mužowje, kiž so z tak njepschestajnej horlitowoscžu a husto z pschelecžom swojeje krewje wo wobrocženjo pohanow prócowachu, pschisluschachu z wjetschaduchownym rjadam. Franc Kaverški a družu, wot ko-

trýchž bu wěra do Čzinskeje a Paraguaha pschenjesena,
 běchu Jesuitojo, t. r. sobustawy towarstwa Žezusowoho.
 Tónle rjad, založeny w lěcže 1540 wot s. Ignaca
 z Loyole, muža z najwjetschej horliwoscju za Božu čžescž
 napjelnjenoho, běsche wosebicže džělawy, katholicu wěru
 rozsčěrjecž, a pschecžiwu nowym błudnikam zakitowacž,
 čžohož dla pať tež njezměrujomne hidženjo a čžěžke psche-
 scžěhanjo ze strony nje-pschecželow wěry na so scžahny.
 Hiscžče druhe rjady zbudži Bóh, kotrež dhyrbjachy w zje-
 nocženju ze swětnym duchownstwom rany zahojicž, kiž
 běchu Luther a jeho pschewisnichy chyrki narazyli. Po-
 božni wótcowje Kapucinojo, kiž w tym čžasu z rjada
 swjatoho Franca z Assisi'a wundžechy, prócowachy so
 wosebje wo duchownske zastaranje duschow, a wuzna-
 mjenjachy so w luboscžiwěj horliwoscži a kruthym žiwjenju.
 Biaristowje (rjadnichy pobožnych schulow) džělawy we
 rozwucžowanju mladoscže; zasty družy rjadnikowje wob-
 starachy wothladanjo chorých. Tež žónske rjadniske wu-
 stawy, kaž Salesianki, Wórschulinki, knjenje dobroho
 Pastyrja a jendželske knježnicžki, nastachy, kotrež mlode
 holcžki k pobožnomu, bohulubomu žiwjenju pschitwucžo-
 wachy. Wosebicže bohate běsche tónle čžas we rjelach
 wěry a dobroho počinka. Swjaty Korla Boromejski,
 kardinal a archybiskop w Milanje († 1584), dawasche
 we čžasu mora krasny pschiklad wopravdžiteje kschescži-
 janskeje luboscže k bližschomu, hdyž na najstraschnischich
 městach, w chorownjach a zastararnjach, chorých wo-
 pytowasche, a wschitko swoje, same swoje ložo, čžěrpjachy
 dari. Swjaty Franc Saleski, biskop w Genfje († 1622),
 pschitwjedže z nje-pschewinjomnej mocu swojeje měrniwoscže
 72,000 Savoječžanow wot kalvinskoho błudnistwa k prawej
 wěry. Swjaty Vincenc z Paule († 1660) poswjecži
 swoje chle žiwjenjo khudym a wobcžezženym; kóždomu
 a wschelakomu hubjenstwu wotpomha móc a polnosčž
 jeho luboscže. Wón postaji domy za syroty a nama-
 kancy, založi towarstwo missionarskich duchownych k roz-
 wucženju njewědomnoho wjesnoho ludu, zženocženstwo

k polěpschenju galěrskich wotrokow (wotrocžskich wjesłowarjom), a wobdžiwajomny wustaw miłoscžiwych sotrow k wothladanju khorých. W Němskej, wosebje w Rakuskej a Bajerскеj, staji so čěscžehódný Pětr Kanisius kaž mócně hacženjo pschecžiwu błudnej wěry, wojowasche pschecžiwu njej z pismami a přédowanjami, a založowasche wučěrnje a pobožne wustawy k zdžerženju a wožiwjenju wěry. Tež blyšcžachu so w 16. a 17. stotetku ze swjatoscžu swojoho žiwjenja Jan z Boha, Jan z Kschiza, Domasch z Billanovh, Filip Neri, Kajetan (Ketan), Pětr z Alfantary, Kamill z Vellis, Józef z Kalasanca, Józef z Rupertina, Franc Borgia, Pius V., Fidelis Sigmaringski, Aloys z Gonzagi, Stanisław Kóstka a wjele druhich; bjez žónskim splahom swjata Theresia, Rosa (Róža) z Limh, Angela z Brescie, Madlena z Pazzis, Franciska ze Chantal, Khatrna z Ricci atd. We 18. stotetku swěcžesche so bjez druhimi, hačo jene z najrjenischich debjenstwow katholickeje cyrkwe, swjaty Alfons Maria Liguori, biskop ze s. Agathy pola Neapola († 1787), kotryž k rozwucženju luda zjenocženstwo Redemtoristow abo „najswjecžischo mu zbóžnikaj“ založi. Wschitcy cžile swjecži skutkowachu wulke wěch, cžinjachu ze swojej mócněj zastupnej přóstwu pola Boha njelicžomne džiwy, a dopokazachu, zo prawy duch kschescžijanstwa, duch luboscže, pokornoscže, sebjezapřecža so njebě z cyrkwe zhubit, kaž bohužel cžasto zaslepjeni pschecžiwnicy nascheje wěry wobkrucžuja.

47. Hróžbne podawki, psched kotrymiž cžłowjecža wutroba pułoce, woštawaja nam hišcže k rozpowjedanju. Radh bychmy je zamjelcželi, hdy bychy tak jara powucžne za nas njebyle. Kaž wschitkim cžłowjecžim wěcam, tak zeńdže so tež Lutherowej wučbje; wona zestari, pscheměni a pschetwori so; sekty na sekty nastachu: Nowoschcžijerjo, presbyterianojo, episkopalojo, kwelarjo, methodistojo, herrnhutarjo atd. Róžda zwěri sebi, po Lutherowym pschikladže, wěru porjedžecž.

Skónčnje zwažichu sebi samopaschni, bjezbožni swobodowěrnich najprjedy w Zendzelskej, potom we Francowskej to najhórsche, a namjetowachu heliski zaměr, nabožnistwo cyle wotstronicz a wěru do Xhrystusa dospoľnje wuhubicz. Činjo, kaž bychu ludži rozswětlicz chcyli, zapławichu swět z čyrjodu pismow, w kotrychž wschitko, sčtož je swjate, wusměchowachu, na bamža a duchownistwo žadławje so pschistodžowachu, a bjez bojosče njehańbicziwu rozpuszczitoscž předomachu. Pschejara lohcų namakachu jich wuczbų, w zajimawej ryczi a z blýschčatej pscheschczipnosczu spisane, pola wysokich a nizkich pschistup, a zatraščnje spěšchnje rozsčěrjesche so duch zlóstneje bjezbožnosče. Nětko čzujachu so nje-pscheczelojo Boži mócnj doscz k wuwjedženju swojoho žadlawoho wotmysła. Najprjedy pschimachu duchownistwo, zo bychu tak, hdyž je pastyr poraženy, lóže tež stadło zadajili. Duchowniske kubła buchų na kóncu 18. stotetka we Francowskej wotewzate a pschedate, mnischa a mnisčki ze swojich čzichich bydłow z mocu wotehnaczi, kłoschtrų wurubjene a zapuscžene. Bórzų scžěhowasche krawany rozkaz pscheczitwo wschitkim swojomu zastojnstwu swěrnym duchownym. Hdžez bu jedyn z nich namakany, čzisnychu joho do jastwa, abo powisnychu joho bjeze wscheje hary na najbližšchi latarnik. Ršchesczijasnska lětoliczba bu zběhnjena, swjeczenjo nje-dželskich a swjathų dnow zahnate, chrkwje buchų wonjecžescžene a wuhubjene. Wschitko, sčtož na kšchesczijasnstwo dopominasche, bu zanicžene. Wrótnoscž ludži džěsche skónčnje tak daloko, zo rozom za Boha wuwolachu, njehańbitu žónsku hačo joho znamjo na dobyčerskim wozu do hłowneje chrkwje wjezechu, tam na wulkim wołtarju na město kšchizowanoho postajichu, a jej k čžesczi spěwy spěwachu. Z nabožnistwom zhubi so tež porjad, zbožownoscž a zwonkowna bjezstraschnoscž, samón trón bě powaleny a rozbity! Bobožny a dobromyslny, ale jenož pschedobrocziwy kral, Ludwik XVI., bu scžaty (w lěcže 1793), po nim joho mandželska a

joho sotra. Pšchez dvě lěče bě Francowſka hlada-
niſchcžo najzatraſchniſchich žadławoſcžow, kajkichž ſta-
wizny žadny druhi pſchiklad njepoſtazuja. Krej z rěkami
čječěſche. Ani ſtaroba ani ſplah njezakita pſchecžiw
njemdroſcži njecžłowjekow. W krajinje Vendée bu 500
džecži, kotrychž najſtarſche bě 14 lět, z čyrjódami za-
ſelonych, dofelž jich nanojo Bohu a kralej ſwěrní wo-
ſtachu. Licžbu ſkóncowaných w tymle hróžbnym čaſu
wudawaja někotſi na dwaj milionaj. A tole wſchitko
ſta ſo pod zamysłom, hačo by ſo zbožo cžłowjeſtwa
z tym ſpěchowalo. Rozſwětlo bě heſto, hdyž ſo
nabožniſtvo wotſtroni, ſwoboda a ruſcž, hdyž
ſo kóncowaſche. Skóncžnje bojachu ſo krewjelacžni mó-
niſojo wo ſwoje ſamſne žiwjenjo; zo by ſo doſpołne
bjezakonſtvo zaſtajiło, dachu ſwjatocžnje wozjewjecž,
zo dyrbi narod zaſy do Boha a njeſmjertnoſcže duſche
wěricž. W lěče 1799 wudobu ſebi Napoleon hačo
prěni konſul najwſchſchu móč; ale njezwěri ſej lud
bjez nabožniſtwa wobknežicž. Toho dla zawjedže zaſy
kſchecžijanſke Bože ſlužby, a ſcžini z bamžom (1801)
ſwjatocžne wujednanjo. Tola dolho njetrajesche tónle
měr w cyrkwi. Napoleon, ze zbožom zaſlepjeny, ža-
daſche wot hlowny cyrkwie wěch, kiž jeje pſchizwolenjo
doſtač njemóžachu. Francowſke wójſko wobſadži Rom,
a bamž Pius VII. bu hačo jaty wotwjedženy (1809).
Kaž pač běſche Bóh ſwoju cyrkej džesacž lět prjedy
widžomnje zakitač, hdyž bě bamž Pius VI. we fran-
cowſkim zajecžu wunirječ, tač njewotcžahny jej tež
nětko ſwoju hnadu. Napoleon bu wot zjenocženyh
mócnarjow pſchewinjeny a je ſwojoho knježerſtwa wot-
ſadženy, a bamž pſchicžahny dobyčerſch zaſy do Roma
(1814). Po nim ſcžěhowachu na ſwjatym ſtólcu Leo
XII., Pius VIII., Hryehor XVI., a w tu křwilu wot
16. junija 1846 Pius IX., w rjedže bamžow wot ſ.
Pětra dwěſcžewóſmapjecždžesaty.

48. Ze žadławej francowſkej revoluciu čychſche
Boža přědwiđiwoscž ſwětej poſtazacž, do kajkoho hu-

bjenstwa wotpadnjenjo wot Boha a wot křesćijanskeje
 wěry wjedže. Tole napominanjo pať njebu bohužel
 powšitkownje wobkedźbowane; duž namaka tať mje-
 nowane rozswětło francowskich swobodomyšlnikow tež
 w druhich krajach pschistup. Wschudžom buchu mnohe
 staročesćomne zarjadowanja wotstronjene, kłóschtry a
 duchowne załoženiny zběhnjene, nahladnosć a wučině
 cyrkweje zesłabjeny, jeje prawa skrótšene, jeje dobroty
 a žohnowanja pschepoznate, a samopaschna njewěra ze
 swojimi wschitko zahubjachymi zasadami na wučerške
 stoły pozběhnjena. Tola wschohonócnny Bóh njeje
 pschestať, swoju cyrkej zakitowacź, a z mnohimi nje-
 zaprějomnymi dźiwami pschekrasnjowacź. Najwjetschi
 dźiw drje pať je stajne rozsčěrjenjo nascheje cyrkweje
 we wschitkich dźělach swěta, byrne so tež mócnje a
 mnohe zadzewki wschudžom napschecziwo stajale. Wo-
 sebje napadne je to w połnócnjej Americi. Tam je
 so w zjenoczenych statach samych w běhu nimale 50
 lět wołoko 20 biskopstwow ze seminarami, kłóschtrami,
 kollegiemi a druhimi nabožnymi wustawami załožiło.
 Bjez někotrymi ludami w Asii je krej martrarjow ze
 symjenjom nowych křesćijanow była. W Zendželskej
 rozmnožuja so widžomnje katholicke cyrkweje a kłóschtry
 dla stajnje pschibjeraceje licžby tych, kotsiž so do klina
 praweje cyrkweje wróczeja. Tež w naschich krajach je
 so wjele k lěpschomu wobrocziło. Kłóschtry a dobro-
 czerške wustawy su z nowa wožitwile, zo bychu khorých
 zastarale, młodosć wučile, k hude dźeczi wozahnyle,
 rozkatym pokutnikam a pokutnicam město wučeka wo-
 tewrile, a rozsčěrjenjo wěry spěchowale. Wědomnostne
 prócowanjo je bóle křesćijanske, nowa horliwosć je
 wotcucziła; a pschecy jasnišce bywa spóznaczo, zo
 móže so jenož w katholickej cyrkwi zjenoczenjo, měr a
 wěczna žbóžnosć nadeńcź. Hdyž tež je na druhim
 boku wjele křesćijanow, zajatych wot lubosće k swět-
 nym kubłam, pschecziwo Bohu a nabožnistwu woliw-
 nyło, hdyž tež je cyrkej hišće pschecy počisćezowana

a pschesczěhana; njedyrbi nas to w naschej wěrje zamolicz, ale hiscže bóle w tej samej potwjerdzicž; pschetož runje we tym widžimy dopjelnjenje wěschćenjow, kiž su we swjathym pišmje napisane, a toho pschepowjedženja, zo so něhdy wulke wotpadnjenje wot Boha a Chrystusa, zbóžnika swěta, stanje. (2. Thess. 2, 3. 4. Luk. 18, 8.) Kóždy dyrbi po tajkim kědžbowacž, zo so njeby zamjesč dał, ale swěrnny wostał hacž do smjercže, zo by dostał kónu žiwjenja. (Zjewjenje 2, 10.)

Wobzamknjenje.

Dopokazma za křesćanstwo ze stawiznow.

Čak smy we małym wobrazu stawizny naschoho swjatoho nabožnistwa pschehladałi, a jeho zbožopólne skutkowanjo rozpominali wot naschoho prawótca Abrahama hacž do naschoho knjeza a zbóžnika Jězusa Chrystusa, potom wot njoho, nascheje bójskeje hlowny a załožerja nascheje cyrkwy, hacž do jeho pschitomnoho naměstnika Pia IX. Čak rjane a krasne je nabožnistwo, kotromuž so my pschiznawamy! Wschitko nam pschitwoła: Jenož Bóh móžesche čłowjekam tajke nabožnistwo dacž.

1. Ně, čłowjekowje njejsu jo wumyslili; Bóh sam je jo nas wučič a džeržecž pschikazał. Pschez swjathych mužow je jo w starym zakonju zjewič (hl. Š. 6, 11, 17); a w nowym je jeho jenorodženy, wěčny Syn sam na zemi so wozjewič, runje kaž wěschćenja staroho zakonja prajachu, a je swoju bójsku wučbu z njelicžomnymi džiwami, wosebje ze svojim horjestacžom wot morthych, nanajkrasnišcho wobtwjerdžič (Š. 21, 22, 23, 26, 27). Bóh je ryczał, a pschecžiwjo jeho słowej njesmě ničto njepschimawy bhyčž; jo zaspěčž a začisnyčž rěka samoho sebje wěčnje začisnyčž.

2. Nabožnistwo, kotromuž pschislušamy, njelicži jenož někotre lětsotetki, wone dosaha po založku hacž

do spoczatka swěta. Pšchetož jeho přenje zarodki buchu hižom w paradizu zapoložene, hdyž Bóh padnjnym cžłowjekam wumožnika slubi, a chly starý zakon ze swojimi woporami a spodžiwnyimi wosudami bě jenož pšchedznamjo nowoho, kotryž je tamnoho dopjeljenje a dokonjenje (§. 2, 7, 9, 12 a dr. w.). Do wumožnika, kiž pšchińcž dyrbjesche, wěrjesche starý zakon; do pšchischowšchoho wěri nowy. Ale pšchecy je to wěra do toho samoho wumožnika, po tajkim we hłownym to same nabožnistwo.

3. Hač runje pať je spoczatě našchoho swjatoho nabožnistwa ze spoczatkom cžłowjecžoho splaha daty, a hač runje jeho stawizny něhdže schěscž tysac lět wopšhijeja; njezhubjuje so to same tola do cžěmnych powjesčow praswěta, jeho wěrnoscž je za wschitkich zjawnje dopokazana. Pšchetož wot starodawnoscže hač do našchoho cžasa tworí wone takrjec njeroztorhniwy rjecžaz znatych, swětostawnych skutkow a podawkow, kotrež su nanajdospołnischo bjez sobu a ze wschitkimi pomnikami staroho cžasa, tež z lětopisami narodow, wupytanjami pšchirodospytnikow pšchez jene, a tak wjelekrócž a njepowalnje wobswědcžene, zo by kóždy, kiž jim wěricž nocht, z chla wschitku stawiznistu wěrnoscž zaprěcž dyrbjať. Haj tež splahi my licžimy a mjenujemy, kaž su wot Hadama hač do Khrystusa za sobu scžěhowale (Luk. 3, Matej 1), a wschitke cyrkwinste hłowny abo wschitkich bamžow wot Pětra hač do knježacoho nětko swjatoho wótca (§. 47 na kóncu). Rajki je to krasny zwjazť a nješchirunajomny rjad!

4. Sami najzasaflišchi pšchecžiwnicy našcheje wěry, Židža, dawaja swědcženje za wěrnoscž teje sameje. Pšchetož we swojich swjatyh knihach khowaja woni staroscžiwje tam zapisane chly stawizny a wschitke wěschcžjenja staroho zakonja, na kotrež so my počahujemy, zo bychmy bóžskoscž kšchescžijanstwa dopokazali; tak zo nihto na tu myslicžtu pšchińcž njemóže, zo bychy snadž kšchescžijenjo něschto zfalšchowali abo podložili (§. 17).

5. Njemóže so tež přecź, zo je so jenož z Božej pomocu křesćijanske nabožnistwo po wschitkej zemi rozsčěrilo. Japoschtołojo, kiž jo najprjedy předomachu, běchu z nizkoho ludu, křudži, njenahladni, haj bjez rycznivosće a wědomnostneje zdžělanoscće. Zich wučba wo křišću, kotraž ma njedopytane potajnosće we sebi, wo pokucie, pokorje, sebjezapřecźu njebě tač pschihotowana, zo by so hordym, požadosćiwym pohanam lubila, kotsiž w swojim žadławym pschibóžstwje za wschitke zlóscće zamołwjenjo a tež wusprawnjeno namakachu. Tež pohladowachu bohaczi a wosobni z hanjenjom na křudych rybakow, pscheschćipnich a wučeni wusměwachu jich, a mócnarjo na zemi, kaž tež pohanscy spisowarjo wobswědcuju, njemdrjachu pschecziwo nim z wohnjom a z mjecžom. Tsi lětsotetki dolho běsche pschescžehanjo a martrarška smjercž dónt křesćijanow. Pschi wschim tym widžachmy, kač wučba rybakow dobycjo dosta, a tač hač wučba Boža so wopokaza (wot §. 29 do 35). Tač spěschnje rozsčěrjesche so ta sama, zo móžesche bóržy po smjerczi japoschtołow swjaty Justin psched wschitkim swětom wobkřuczič: „Njeje žadyn lud, ani bjez barbarami (njezdžělancami), ani Gřichami, ani druhimi znatymi splahami, hdžež bychu so w mjenje křišćowanoho Křřystusa modlitwy a džakprajenja tomu Wótcej a stworiczerjej swěta njewoprowale.“ Ščtó druzi džižli Wschohomócnny móžesche tónle njewujasnjomny džiw dokonjecž? Wubjerne je spomnjenjo s. cyrkwinškoho wótca Sawšćyna: „Šchyl-li ščtó džiw zapřecž, kotrež su japoschtołojo činili, by to najwjetšči džiw byl, zo je swět bjez džiwow wěrič.“

6. Ale nic jeno založena na džiwu je křesćijanska cyrkej; jeje tracžo same je njepschestawach, stajny džiw. Kralestwa a křěžorstwa minu so pschi wschej swojej moch we běhu časa; kralestwo Křřystusowe samo pschetraje je wschitke a rosće pospochi. Wotebjera-li w jnym džěle swěta, rozsčěrja so w druhim čim bóle (§. 45). Wot njelicžomnych njepschecželow je wone

wot swojoho nastacza wot nutška a wonka nadpado-
wane, zatraschna je jich móc, njespokojwa jich złošč; cyrkej Khrystusowa pať nima žaných wójskow, zo by so pschecziwo nadpadam wobarała, žanoho mjecza, zo by so surowej mocy spjecziła. Njebyli Boža ruka ju zakitála, dawno dyrbjála wona mocy a lesčiwosczi swojich njescheczelow podležecž (S. 32, 36, 38, 39, 42, 43, 47, 48).

7. Hischeže krasnišcho pokazuje so nam kšchesczianska cyrkej, hdyž na dobroty a žohnowanja pohladujemy, kotrež je w kóždym času ludam poskicziła. Wona zahna džiwiwu surowoscž, wotstroni wotrocžstwo a woprowanjo cžłowjekow, spěchowasche žhromadne a domjace zbožo. Wona založowasche smilne zakłady (fundacie), mnohe wustawy k zastaranju khorých a khubých, porjedži zakonje, wučesche pschezjenoscž a luboscž, rozsčěrjowasche wědomnosč a prawe rozswětlo (S. 30, 38, 41, 45, 46). Wona móže so wopravdže sčtom žiwjenja mjenowacž, kotryž je Bóh sadzil, zo bychu wschitcy cžłowjekoj w jeho scžinu měrnje wotpocžowali a z jeho plodami so wofschewjeli. Ženje njeje narod tónle žiwjenjski sčtom wopuschcžil, kotryž by z tym do njewopisajomneho hubjenstwa njezapadnyl. My džě wěmy, kak je so žohnowanym něhdy ludam w Asii a Africy zesčto, a fajke plody je nješchesczianske swobodowěrnistwo w Europje pschinjeslo (S. 39, 47, 48). Mamy-li „sčtom po plodach spóznacž“ (Matej 7, 16): dyrbimy tež wschitcy widžecž, zo je kšchesczianska wěra, kiž jenož zbožo a žohnowanjo rozsčěrja, najlěpschi dar Boži, njewěra pať, kiž jenož njezbožo plodži, wot złocho.

8. Tale cyrkej nětko, kotruž je Wschohomócnny na džiwy založil, haj kotraž je sama trajacy džiwi, tale cyrkej, kotraž bjez pschestacza najbohatsche dobroty po chylej zemi wuliwa, tale njemóže žana druha bycž dylzi romskokatolska. Wona a žana druha, kaž stawizny jasnje dopokazuja, je ta žhromadžižna wěriwych, kotruž je Khrystus k wozboženju swěta založil, w kotrež

biskopjo, hačo nastupnich japoschtow, pod nawjednistwom bamža, nastupnika s. Pětra, wučerstwo a pastyrstwo w njepschetorhnyjem postupowanju wufonjeja (§. 22, 30, 31). Žana sekta, njech ma fajkežkuli mjeno, njemóže nanihdy tuta wot Khrystusa załožena cyrkej bycz; pschetož wo kóždej da so dopokazacz, zo je hačle po Khrystusu, a jenož z wotpadnjenjom a wottorhnenjom wot cyrkwy Khrystusoweje nastala (§. 36, 42, 43). Na wschitkich sektach widžimy toho dla Žezusowe słowa prjedy abo pozdžischo so dopjelnicž: „Kóžde schčěpjenjo, kotrež njeje mój njebieski Wótc schčěpił, budže wutorhane“ (Matej 15, 13). Žich byczo njeje trajace. Nastawaja, cžinja haru a zhubja so (§. 36 na kóncu, 47 na spoczatku). Ale hinač katolska cyrkej. Tysach lět wotběhnu; wona so nje minje, ani njestari; pschetož wo njej płaczi Anjezowe slubjenjo: „Na tule skaku natwarju swoju cyrkej a helste moč ju njepschewinu“ (Matej 16, 18).

O. A. M. D. G.

P ř i d a w k.

Duchowna wyšnosć Serbow w našej krajinje.

Dokelž su naši Serbjo wot wučownikow S. Methodija — Čechow, kaž mnohe nabožniske wurazy mjez druhim dopokazuja — křesćanstwo dostali, je drje S. Methodij jich přeni biskop był. Hdyž běchu hižom wobroćeni, załoži němski khěžor w Mišnje biskopstwo, kotremuž buchu w léce 968 přidžěleni. Přez 600 lět běchu tamniši biskopjo tež duchowna wyšnosć Serbow. Potom dostachu tachantojo budyskeje kapitole tajke dostojństwo hako „Administratores episcopatus Misnensis per utramque Lusatiam“, město kotrehož titula so nětko „Adm. ep. Misn. per Lusatiam Superiorem ditionis Saxonicae“ pisaja.

I. Mišnjanscy biskopowje.

W 10. lětstotku: Burkard (w l. 968 swjećeny jako přeni), Volkold, Ido (Eged).

W 11. l.: Agilward (Eilward), Huprecht, Ditherich I., Meinward, Reginher, Kraft, Swjaty Benno (1066—1106).

W 12. l.: Herwig, Grambert, Godebold, Reinward, Berthold, Albert I., Bruno I., Gerung, Měrcin, Ditherich II.

W 13. l.: Bruno II. (wot l. 1207, załoži kollegiatnu kapitolu w Budyšinje, poswjeći zwjetšenu cyrkej S. Pětra w l. 1221, hdžež bu přeni tachant Hermann wuzwoleny), Heinrich, Konrad I., Albert II.,

Witigo I. (wot 1266, sobuzaložer Marineje Hwězdy), Bernhard I. nad Kamjencom (wot 1293, založi 1264 klóštr Marineje Hwězdy).

W 14. l.: Albert III., Witigo II., Jan I. z Isenberga, Konrad II., Jan II. z Genzensteina, Mikławš I. z Mišna, Jan III. z Ketlic.

W 15. l.: Thimo z Kolditza, Rudolf z Plaunitza, Jan IV. Hoffmann, Kašpor ze Schönberga, Dieterich ze Schönberga, Jan V. z Weissenbacha, Jan VI. ze Salhausena.

W 16. l.: Jan VII. ze Schleinitza (wot l. 1518), Jan VIII. z Maltitza (wot 1537, přesydlili so do Stołpina), Mikławš II. z Karlowitza (wot 1540), Jan IX. z Haugwitza (sydleše hako 44. biskop we Wurzenje, wot 1535—81, hdžež swoje zastojnstwo zloži).

II. Administratorojo we Łužicach.

1. Jan Leisentritt z Juliusberga (rodzeny w léce 1520 we Wołomucu), 28. tachant (wot 1559), přeni administrator wot khěžora Ferdinanda I. w l. 1560 postajeny; w l. 1567 bu hako tajki wot bamža wobtwjerdženy, a budyska cyrkej dosta wšě privilegie mišnjanskeje cyrkwy, biskopske prawa a titul „ingenua et exemta“.

2. Hrjehoř Leisentritt z Juliusberga (rodz. z Wołomuca), wuzwoleny w léce 1586.

3. Christophor Blöbel (z Budyšina), w. 1594.

4. Hawštyn Widerin z Ottersbacha (z Prahi), w. 1609.

5. Hrjehoř Kattmann z Mauruska (z Budyšina), w. 1620.

6. Jan Hase z Lichtenfelda (z Njeswačidła), w. 1644.

7. Měrcin Saudrius ze Sternfelda (Belgičan z Oudenarde), w. 1650; jeho zastupnik wot 1655 Bernard z Schrottenbacha, abt Nowocalski.

8. Christophor Reinheld z Reichenaua (Šlezčan), w. 1660.

9. Pětr Franc Longinus (Lange) z Küfferberga (z Pfaffendorfa), w. 1665.

10. Měrcin Ferdinand Brückner z Brückensteinina (z Noweje Wsy), w. 1676.

11. Matej Jan Józef Vitski z Vitzenthala (z Kulowa), w. 1704.

12. Měrcin Bernard Just z Friedenfelda (z Kulkowa), w. 1714.

13. Jan Józef Ignac Freyschlag ze Schmiedenthala (z Khrósćic), w. 1721.

14. Jakub Jan Józef Wóski z Bärenstamma, biskop Pergamski (z Khrósćic), w. 1743.

15. Korla Ławrjenc Kardona (z Budyšina), w. 1772.

16. Měrcin Nuk z Lichtenhofa (z Noweje Wsy), biskop Cisamenski, w. 1774.

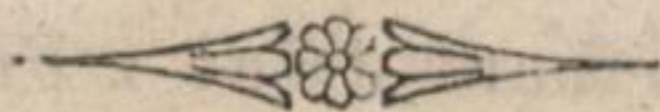
17. Jan Józef Schüller z Ehrenthala (z Ostrica), biskop Danabski, w. 1780.

18. Wjacław Kobalc (z Kulowa), w. 1795.

19. Franc Jurij Lok (z Kulowa), biskop Antigonski (swjećený 1801), w. 1796.

20. Ignac Bernard Mauermann (z Noweje Cale), biskop Pellski, tež japoštołski vikar w Sakskej, w. 1831.

21. Jan Matej Kućank (z Nuknicy), w. 1841.
 22. Józef Dittrich (z Krupki), biskop Korycki, tež japoštołski vikar, w. 1845.
 23. Ludwik Forwerk (r. w Draždžanach 1816), biskop Leontopolski (swjećený w Prazy 24. septembra 1854), tež japoštołski vikar w Sakskej, ryćeř kral. sakskeho zaslužbneho rjadu, w. 6. septembra 1854.

Wozjewjenje.

W prawopisu tuteje knižki wuńdže za ně-
kotre měsacy mjez druhim:

1. **Genobefa.** Powjedańčto ze staroho cžasa za
serbske maczerje a dźěczi z němskoho pscheložił M. Hórnik.

2. **Tecelin Mět (Mieth).** Žiwjenjopisny wopom-
niš, stajeny wot P. Š. A. Z přidatymi powjesćemi
wo Róžantu a Nowej Cali.

Ćišćał E. M. Monse w Budyšinje.

